

D I S S E R T A T I O I V R I D I C A
DE
P A N N I C V L A R I I S,
(occas. L. 6. D. de Bonis Damnat.)
CETERISQVE
D A M N A T O R V M B O N I S,
V T E T D E
EXPENSIS CRIMINALIBVS E BONIS
REORVM VEL SVBDITORVM
SVBMINISTRANDIS,
Q V A M
ILLVSTR. ICTORVM ORDINIS CONSENSV
AD D. VIII. APRIL. CIOCCXLV.
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTVNT
P R A E S E S
D. FERDINAND. AVGVST. HOMMEL,
INST. IMP. P. P. O. FAC. IVR. ASS.
ET
RESPONDENS
G OTTLOB HIERONYMVS WAEGER,
FREIBERGENSIS.

L I P S I A E
EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

diss. A
16

Coll. 84, A 284(16)

J. Crim.

VIRO
MAXIME VENERABILI,
MERITORVM IN ECCLESIAM PRAESTANTIA
CLARISSIMO,
AMPLISSIMO, DOCTISSIMO,
DOMINO
M. HIERONYMO IOACHIMO
WAEGERO,
AD AEDEM D. PETRI, APVD FREIBERGENSES
IN HERMVNDVRIS, ORATORI SACRO PRIMARIO
FACVNDISSIONE, MINISTERII SENIORI
MERITISSIMO,
RELIQVA
PARENTI SVO OPTIMO
AC
INDVLGENTISSIMO,

VNICO RERVM SVARVM PROMOTORI FIDELISSIMO,
OBSERVATORI VIGILANTISSIMO,
PRO CVMVLATIS
PER OMNEM VITAM
BENEFICIIS
ET INNVMERIS
PATERNI AMORIS
DATIS DOCVMENTIS
HOC QV ALE C VN Q VE
SVMMAE ATQVE DEBITAE
OBSERVANTIAE AC PIETATIS
MONVMEMTVM
CVM
ARDENTISSIMIS
PRO SALVTE ET INCOLVMITATE
ET
SENECTVTIS VIGORE
SVSCIPIENDIS VOTIS
SACRVM ATQVE DICATVM
ESSE CVPIT

FILIUS OBSEQUENTISSIMVS
GOTTLOB HIERONYMVS WAEGER.

L. VI. Dig. de Bonis Damnatorum.

Vlpianus *Lib.X. de Officio Proconsulis.*

Diuus Hadrianus Aquilio Braduae
ita rescripsit: *Pannicularia causa,*
quemadmodum intelligi debeat ex
ipso nomine appareat : non enim
bona damnatorum pannicularia si-
gnificari quis probe dixerit : Nec si zo-
nam circa se babuerit , protinus aliquis sibi
vindicare debebit : sed vestem, qua is fuerit indu-
tus , aut nummulos in vetralem quos victus sui
causa in promptu babuerit , aut leues annulos,
id est , quae rem non excedunt aureorum quin-

A 3 que :

que: *Alioquin si quis damnatus digito habuerit, aut Sardonycha, aut aliam gemmam magni pretii, vel si quod chirographum magnae pecuniae in sinu habuerit: nullo iure illud in pannicularia ratione tenebitur.* Pannicularia sunt ea, quae in custodiam receptus secum attulit spolia: quibus induitus est, cum quis ad supplicium ducitur, ut et ipsa appellatio ostendit: ita neque speculatoris vltro sibi vindicent, neque optiones ea desiderent, quibus spoliatur, quo momento quis punitus est. Hanc rationem non compendio suo debent Praefides vertere: Sed nec pati optiones, siue commentarienses ea pecunia abuti: sed debent ad ea seruari, quae iure Praesidum solent erogari: ut puta chartiaticum quibusdam officialibus inde subscribere: vel si qui fortiter fecerint milites inde eis donare, Barbaros etiam inde munierari venientes ad se vel legationis, vel alterius rei causa. Plerumque etiam inde conrasas pecunias Praefides ad fiscum transmiserunt: Quod perquam nimiae diligentiae est: Cum sufficiat, si quis non in usus proprios verterit: sed ad utilitatem officii patiatur deseruire.

DISSE-

DISSE

TATIONIS

DE

PANNICVLARIIS

PARS PRIOR

THEORETICA.

I.

gitur, ut vtrumque tam theoriam, quam praxin eodem libello complectamus, in duas partes praefentem tractationem diuisimus, quarum theoretica altera, altera pragmatica esto. Ad priorem hanc quod adtinet, non rectius theoriam Panniculariorum exponi posse existimamus, quam si legem *6. D. de Bon. Damn.* quae huic disquisitioni ansam dedit, et vnica est, in qua panniculariorum mentio fit, eiusque verba, quae aliquantisper obscuriora, aut alias explicatione indigere videntur, ordine, quo se inuicem sequuntur, illustremus.

II.

Vlpianus.

Desumta igitur haec lex est ex Vlpiano, ICto magni nominis, cuius scriptis praecipue adiuti fuit Pandectarum compilatores. Ex Syria Phoenice oriundus, ut ipse refert in *L. 1. pr. D. de Censib. Sciendum est, esse quasdam Colonias iuris Italici, ut est in Syria Phoenice, splendidissima Tyriorum colonia, unde mihi origo est, nobilis regionibus: serie seculorum antiquissima: armipotens: foederis, quod cum Romanis percussit, tenacissima: huic enim D. Seuerus et Imperator noster ob egregiam in rem publicam, Imperiumque Romanum insignem fidem, ius Italicum det. Alexandri Seueri Imperatoris tempore vixit, tutor eius exstitit, et ab eo in summo honore habitus, summas quoque dignitates in aula consecutus est, Imperatoris Consiliarius, factorum scriniorum Magister, Praefectus annonae, et Praefectus Praetor-*

Praetorio fuit. PARENTEM SVVM Alexander eum nominat in *L. 4. C. de Locat. Conduct.* et AMICVM SVVM in *L. 4. C. de Contr. Stipul.* Diocletianus vero et Maximinianus VIRVM PRVDENTISSIMVM in *L. II. C. de Quaest.* Valerianus et Gallienus DISERTISSIMVM in *L. fin. C. de Instit. vel Substit.* Iustinianus SVMMI INGENII VIRVM in *L. vnic. §. 9. C. de Caduc. toll.* nec non SAPIENTISSIONVM in *Nou. 97. c. 6. §. 1.* denique Modestinus ICtus EGREGIVM in *L. 2. §. 5. D. Qui pet. tut.* item NOBILISSIMUM in *L. 4. §. 1. D. de Excusat.* et ab eo inter CORYPHAEOS ICTORVM refertur in *L. 13. §. 2. D. de Excus.* Ab eodem etiam Modestino, in vltima Dalmatia Proconsule, consultus fuit, vt ipse de se gloriatur in *L. 52. §. 20. D. de Furt.* Neque tamen confundendus est noster hic Domitius Vlpianus ICtus, cum Vlpiano milite, qui sub Imperatore Gordiano aetatem egit, cuius mentio fit in inscriptione Legis 7. C. de Vsfr. et Habit. neque cum Vlpiano Sophista, qui Antiochiae vixit temporibus Constantini M. Vid. SVIDA in Lexico; neque cum Vlpiano Rhetore, qui tamen idem forte fuit ac Sophista; nec denique cum Domitio illo, cuius mentionem facit LACTANTIVS *L. 5. Inst. Cap. II.* Nam et hic longe alius fuit, quam Domitius noster, si vera sunt, quae scribit GVIL. GROTIUS de Vitis ICtorum *L. II. C. X. §. 8.* Atque haec de Domitio Vlpiano, pro instituti ratione, dixisse sufficient. Plura desiderantem ad modo citatum GROTIUM, IOH. BERTRANDVM de Iurisperitis *L. I. C. XXII*, BERNARDINVM RVTILIVM de Vitis ICtorum *Cap. LXXII.* et GRAVINAM de Orig. Iuris *L. I. p. 74.* merito ablegamus.

III.

Lib. X. de Officio Proconsulis.

Domitius Vlpianus scripta edidit quam plurima, quae longa serie hic recensere, itidem a scopo nostro alienum est. Videri interim ea possunt apud GROTIUM, BERTRANDVM atque RVTILIVM superiori §pho citatos, nec non apud LABITIVM in indice Legum et in Libro de Nominibus propriis τε παρδέκτες Florentini, qui cum notis Antonii Augustini exstat apud Ottoneum in Thesaur. Tom. I. vid. p. 143. Scripsit autem inter alia de Officio Proconsulis Libros X. ex quorum libro vltimo Lex nostra

nostra desumta. In his libris hoc potissimum creditur memorabile, quod, licet summa gratia Imperatoris sui frueretur, hunc autem Christianis admodum fauere sciret, his libris tamen septem nefaria Principum Rescripta collegerit, quibus doceret, qua poena affici oporteat, qui se cultores Dei profiterentur, ut refert de eo LACTANTIVS Lib. V. Inst. Cap. XI. Quamuis haec displiceant GROTIUS de Vit. ICTORUM L. II. C. X. §. 8. qui alium quempiam Domitium, qui septem, non decem, libros de officio Proconsulis conscripsisset, subintelligendum hic censem.

III.

Diuus Hadrianus.

Imperium tenuit Aemilius Hadrianus, vel Adrianus, seculo secundo, qui sicut summam in legibus ferendis operam nauauit, ita Edictum perpetuum eius auspiciis, vid. L. 2. §. 18. C. de Vet. Iur. Encl. Eutrop. L. VIII. C. IX. a Saluio Iuliano vid. L. 10. C. de Condic̄. Indeb. fuit collectum, in L. 2. §. fin. D. de Orig. Iur. Optimus Princeps, et in Lege nostra, sicut et alibi passim, Diuus appellatur, pro more illorum temporum, quibus Imperatores, post fata, inter Deos referebantur, quam αποθέωσιν, eiusque solemnitatem describit HERODIANVS in Historia L. III. Hadriano nostro hos diuinos honores, precibus suis, a senatu impetravit successor eius in imperio, Antoninus Pius. Conf. AELII SPARTIANI Adrianus Caesar, Cap. XXVII. An vero Aemilius Hadrianus, an potius modo nominatus successor eius, sit ille ipse, cuius Rescriptum in nostra lege allegatur, certo definire non ausimus, adoptatum quippe nouimus Antoninum Pium ab Aemilio Hadriano, sicut hunc a Traiano, antecessore suo. Vid. AELIVS SPARTIANVS l. c. Cap. 4. Idem igitur, Antoninus, cum Patre adoptante nomen fortitus est, et Diuus Hadrianus in legibus saepe audit. Sic SCtum Tertullianum, Tertullo et Sacerdote, Consulibus, factum fuit, ut coniicit CVIACIVS ad Tit. Inst. de SCto. Tertull. (de quo tamen dubitat SCHALTING in Iurisprudentia Anteiuslin. p. 668. seqq.) qui Consulatus in Annum Christi CLVIII. et V. C. DCCLIX. atque sic in vltima Antonini Pii tempora incidit, et tamen §. 2. Inst. de SCto Tertull. factum esse dicitur temporibus D. Hadriani. Similiter epistola, quae in §. 4. I. de Fideicommiss. L. 26. L. 27. §. 1. D. eod. et L. fin. C. de Constit. Pecun. dicitur D. Hadriani in L. 49. §. 1. D. de Fidei. et Mandat, expref-
B se tri-

se tribuitur Diuo Pio. Alia exempla vide sis in L. 37. D. de *Iudic.* iuncta L. 5. D. ad *Leg. Iul. de Vi Publ.* et in L. 91. D. ad *Leg. Falcid.* iunct. L. 93. eod. Fuit et hoc solemne aliis Imperatori- bus, vt Parentum adoptiuorum nomina adsciscerent, quod, Octa- uium Augustum quoque fecisse, constat, qui Iulii Caesaris, auun- culi sui, testamento adoptatus, non tantum Caesaris, sed et Iu- lii nomen tulit, vt hinc leges ab eo latae Iuliae saepius dicantur. Exemplo est lex de Adulteriis Coercendis, quae, licet lata sit a Diuo Augusto vid. L. 1. D. ad *Leg. Iul. de Adult.* PLVTARCHVS in *Apoph.* et SVETONIVS in *vita Augusti* Iulia tamen ubique dicitur.

V.

Aquilio Braduae ita rescripsit.

Aquileiorum gens, quam CAROLVS PATINVS *de Familij Romanorum* recenset p. 36. satis erat ampla et celebris, ex qua multos egregios viros et celebres ICTOS vidi Roma et Iurisprudentia nostra. Iam olim inter coniuratos reducendi Tarquinii Regis causa, leguntur Aquili, et C. Aquilius, Anno ab V. C. CCLXV. cum T. Sycinio, nec non Anno CCCCXCI. cum L. Cornelio, denique Q. Aquilius Sabinus Anno ab V. C. CCXIV. consulatum obtinuit. L. Aquilius Gallus anno ab V. C. DLXXVII. tanquam Praetor Siciliae praefuit, et C. Aquilius Gallus Colle- ga Ciceroni in praetura fuit, qui formulas de dolo malo compo- suit, a quo etiam posthumus Aquileiani, stipulatio Aquileiana et, ut aliqui censem, Lex Aquilia (vid. tamen IOH. BERTRANDVM *de Iurisperitis* L. II. C. IX. §. 9.) nomen ac originem acceperunt. An igitur eiusdem cum his familiae fuerit Bradua noster certo non constat, quis enim fuerit Aquilius ille Bradua ignoratur, nec ullibi aliquis huius nominis inuenitur. Vixit quidem Bra- dua Mauricus, Proconsul Africae, sub Seuero et Antonino, ad quem Imperatores isti rescriperunt, vt Vlpianus refert in L. 1. §. 4. D. de *suspect. tut. et Curat.* qui dubio procul est etiam Bra- dua ille, cuius mentio fit in L. 4. D. de *officio eius cui mandata est Iurisd.* Plures quoque Atilii Braduae occurrunt apud Romanos, Consules et alii, Aquilium autem Braduam nullibi reperimus, quapropter coniicit Antonius Augustinus in notis ad Librum, *de Nominibus propriis τῶν παρδέντων Florentini* apud Ottomem Tom. L. p. 348. lit. I. erratum esse in nostra lege et loco: *Aquilio legen- dum*

dum esse, *Atilio*, Braduae. Fuit enim tunc temporis M. Atilius Bradua, qui sub Traiano Imperatore Consul fuit, simul cum Trebonio Gallo Anno V. C. DCCCLX.

VI.

Pannicularia causa, quemadmodum intelligi debeat, ex ipso nomine appareat.

Vox Pannicularia extra hunc locum neque in legibus, neque apud Auctores ullibi occurrit, in nostro vero textu aliquoties legitur modo substantiue, modo adiectiue. Cum igitur, ut monet Imperator, ex ipso nomine appareat, quid per pannicularia intelligi debeat, non abs re fore arbitramur ipsam vocis etymologiam et originem paucis exponere. Pannicularia igitur derivantur a Panniculus, hoc vero a panno, quod vestem laneam denotat, in specie pannus accipitur pro viliori laneae textura, ueste squalida, lacera et tenui, ita CYRILLO in *Glossario* pannus dicitur *çános* seu lacera uestis ein Lumpen. SVETONIVS in *Calig.* Cap. 35. §. 5. pannis obsitum dicit: qui ueste ex Centonibus Confusa tectus est et derisui ac ludibrio aliorum hominum exponitur; et SENECA Epist. 20. ait: *alioquin leue argumentum est bonae voluntatis grabatus et pannus nisi appareat aliquem illa non necessitate pati, sed malle.* Similiter Rex apud VALER. MAXIM. L. VII. cap. 2. regium diadema nobilem magis, quam felicem pannum per contemptum nominat, et regias vires panni appellatione exprobrat, sicut, Stobaeo teste, Antigonus Rex Maiestatem diadematis extenuans *çános* illud dixit, constat enim diadema Regium insigne fasciam candidam fuisse, qua frontem obligarent. Conf. LIPS. in *Taciti Lib. VI.* Hinc mendicis et egenis pannus tribuitur. PLAVTVS in *Asinaria Aet. I. Scen. II. vers. 16.*

Sordido vitam oblectabas pane, in pannis, inopia.

Conf. GRONOV. ad hunc locum et LIPS. Ant. Lect. L. V. c. 13, PETRONIVS. C. XLIII.

Sola pruinosis horret facundia pannis.

LACTANTIVS Carmine de Phoenice v. 19.

*Luclus acerbus adeſt et egestas obſita pannis
Et curae inſomnes et violenta fames.*

TERENTIVS in Eunuch. Act. II. Scen. II. v. 5.

*Video sentum, squalidum, aegrum, pannis annis-
que obsitum.*

IDE M in Heautont. Act. II. Scen. III. v. 51. sqq.

- - - - Vna ancillula,

*Erat, ea texebat una pannis obſita
Neglecta immunda illuuię.*

Et COLVSELLA Lib. 6. de Re Rust. C. 12. linteamenta, quibus vulnera deligantur, pannos dicit; Deinde, inquit, *pannis, aceto et sale et oleo madentibus inculcatis.* Inde pannosus dicitur, qui panno crasso siue attrito et lacerato indutus est, ut panno potius tectus, quam ueste amictus videatur. SENECA L. V. de beneficiis C. 13. *Si qui male uestitum et pannosum vidi, nudum se vidisse dicit.* CICERO ad Atticum L. IV. Epist. 3. *Paucis pannosis IVVENAL. Satyr. 10. Vers. 102.*

Frangere pannosus vacuis aedilis Vlubris?

PERS. Satyr. III. vers. 32.

Pannosam faecem morientis sorbet acetum.

IVSTIN. Histor. L. XXI. c. 5. *Pannosus et squalidus.* IDEM Lib. II. c. 6. de Codro refert, quod, permuto regis habitu, pannosus farmenta collo gerens castra hostium ingressus fuerit. Et SENECA pannosi aridam faciem dicit L. 2. de Clement. Cap. 6. Simili ratione pannucia tunica pro habitu agresti et vili accipitur.

PETRONIVS XIV. 6. *Noſtram, ait, de more ridebant inuidiam, quod pro illa parte vindicabant preciosissimam uestem pro hac pannuciam ne centonibus quidem bonis dignam.* MARTIALIS II. Epigr. 47. *Pannucea mentula.* Et apud PERSIVM Satyr. III. vers. 21. *Pannucia Baucis* pro quauis paupere muliercula ponitur. Aliquando tamen pannus quoque denotat uestem bombycinam et nobiliorem, ut apud IVVENAL. Satyr. VI. vers. 259.

- - - panniculus bombycinus vrit.

HORATIVM Epist. ad Pisones de Art. Poet. v. 13.

*Purpureus, late qui splendeat, unus et alter
Assuitur pannus.*

In nostro vero textu panniculariorum nomine squalida venit uestis reorum, non quidem, ut putat PERENONIVS Animaduers. L. I. C. XIII. quod qui rei capitalis fuerint criminis Fordidis squalidisque uestibus fuerint induti, hoc enim ex locis a Perenonio citatis vix probatur, sed quia squalida uestimenta aut plerumque

rumque secum afferunt rei in carcerem, aut talia fiunt in ipso squalore carceris, quod etiam conuenit legi nostrae 6. in qua pannicularia dicuntur, quae in custodiam receptus secum attulit vestimenta. Non tamen reorum vestimenta tantum, sed et aliae res, quas secum afferunt captiui, si sint vilioris pretii, ad pannicularia in lege nostra referuntur, de quibus mox infra.

VII.

*Non enim bona damnatorum pannicularia significari quis
probe dixerit.*

Bona damnatorum vel confiscabantur vel publicabantur, quae duo inter se differebant, sicut Fiscus et Aerarium publicum, de quo infra §. XXXI. Omnes enim, quibus caput in poenam adimebatur, in seruilem conditionem ante detrudendi erant; capitali namque suppicio, veteri iure, nemo ciuium plecti poterat, cum lex Porcia grauem poenam, si quis verberasset, necasset-ue ciuern Romanum, sanxisset; LIV. L. X. C. 9. SALLVST. *de Bell. Catilin.* Cap. 51. CICERO *pro C. Rabirio* Cap. 3. et in *Verrina* V. Cap. 63. Postquam igitur capitale delictum ciuis commisisset per fictionem praetoriam seruum eum efficiebant, ut vitam ita non, vt ciuis, amitteret, sed tanquam seruus. L. 29. D. *de Poen.* L. 6. §. 6. D. *de Iniust.* Rupt. Irrit. Fact. Test. Ad mortem igitur damnatus seruus et quidem poenae dictus, vel quod propter poenam sufferendam talis effectus, vel a Furia, quae poena appellata, FLAVVS Lib. IV. 796. *Vltricesque Deae Fas, et grandae-ua furorum poena parens.* VIRGIL. Cul. V. 217.

Et flammas et saeva quatit mihi verbera poena.

CICERO *in Pisonem* Cap. 37. *O Poena, o Furia sociorum.* IDEM *Pro Dom.* Cap. 2. *Quae te tanta poena tuorum scelerum flagitiorumque vexat?* Cum vero seruus proprii nil habere posset, hinc seruus poenae non tantum acquirere non poterat, adeoque legatum ipsi relictum pro non scripto habebatur. L. 17. D. *de Poen.* L. 3. D. *de his, quae pro non script. habentur.* L. 12. D. *de Iur. Fisc.* Sed bona etiam iam dum acquisita amitterebat. Evidem regulariter seruorum bona acquirebantur domino, seruus poenae autem dominum non habebat. vid. CVIAC. *in Comment. ad Tit. Cod. de Caduc. toll.* Dantur enim et serui sine domino conf. IDEM *in Comment. ad Tit. Cod. de Bon. Libert.* Indeque factum, ut bona damnatorum, tanquam caduca et nullius, regulariter Principis

fisco cederent, seu confiscarentur. *L. fin. §. 3. D. de Bon. eorum, qui ante: L. 9. D. de SCto. Syllan. L. 96. D. de Legat. I. L. vnic. C. de Aedif. Priuat.* Aliquando tamen et publicabantur, i. e. in Aerarium publicum Populi R. redigebantur. *L. 1. pr. D. de Bon. Damn.* Sic de Hadriano nostro scribit **AELIVS SPARTIANVS** *Cap. VII.* quod damnatorum bona in Fiscum priuatum redigi prohibuerit omni summa in aerarium publicum recepta. Non tantum autem, qui capite naturali, sed et, qui ciuili plectebantur, i. e. ciuitatem amittebant, serui poenae effecti sunt, ita ut et horum bona fisco vel aerario cederent, *L. 1 pr. D. de Bon. Damnat.* siquidem nec ciuitas ciui Romano, stante republica, inuito et per modum poenae adimi directo poterat. *conf. SPANHEM. in Orb. Rom. Exercit. I. Cap. V.* adeoque hic quoque fictione seruitutis opus erat. Pertinent huc, qui bestiis obiciuntur *§. 3. I. Q. M. Ius P. P. S. L. 6. §. 6. D. de Iniust. Rupt. etc. L. 12. D. de poen. L. 8. §. 4. D. qui test. fac.* Qui damnantur ad ludum siue venatorium siue gladiatorium. *L. 8. §. 11. D. de Poen. L. vnic. C. Theod. ad L. Fab. L. 6. §. 6. D. de Iniust. Rupt. etc. L. 8. §. 1. D. Qui test. fac. poss.* Qui in metallum vel opus metalli *L. 8. §. 4. L. 17. L. 36. D. de Poen. L. 12. D. de Iur. Fisc. §. 3. I. Quib. Mod. I. P. P. S. ibique THEOPHILVS L. 1 §. 1. D. de sentent. pass. et restit. Nou. 22. c. 8. L. 8. §. 4. D. Qui test. fac.* In ministerium metallicorum. *L. 8. §. 8. D. de Poen.* In salinas *cit. §. 8.* In Calcariam denique vel Sulphurariam perpetuo damnantur, *L. 8. §. 10. D. evd.* Hi igitur omnes sicuti ad mortem damnati serui poenae efficiebantur et bona amittebant. Sed sublata postmodum seruitute poenae a Iustiniano Imperatore per *Nouell. XXII. Cap. 8. Auth. Sed hodie C. de Donat. inter vir. et Vxor.* damnati hodie non amplius amittunt bona, sed retinent, ita, ut ad mortem quoque damnati vel cognatis proximis ea ab intestato relinquent, vel, si malint, haeredem in testamento sibi scribant aut nuncupent, exceptis tribus casibus, quibus publicatio hodienum locum habet. Ut puta 1) in bonis eorum, qui criminis perduellionis rei fiunt, *Ord. Cam. P. II. T. 9. §. So jemands. Ordin. Pac. Publ. d. a. 1548. Rubr. Pön der Friedbrecher. Capit. Leopold. §. 27. Aur. Bull. C. 24.* 2) Eorum, qui in Saxonia in bannum superius inciderunt, *conf. LVDOV. Einleitung zum peinlichen Proces. Cap. III. §. 45.* Denique 3) iuxta *Conf. Carol. Crimin. Artic. CXI.* illorum quoque aedes confiscantur, qui easdem, ut in illis

in illis falsa moneta fabricaretur, scienter praebuerunt. Non tam
men omnia damnatorum bona fisco vel aerario olim applicaban-
tur, sed erant excepta pannicularia, i.e. Vestis, qua quis indutus,
et reliqua, quae in custodiam receptus secum attulit, modo non
adeo magni pretii sint, et summam quinque aureorum non ex-
cedant, haec enim fisco inferenda non sunt, sed ad ea seruari,
quae iure Praesidum solent erogari, ut dicitur in lege nostra.
Quorum autem damnatorum bona hic indigitentur, quaeri pos-
sit. Et dubium non est, intelligenda hic esse bona capitis da-
mnatorum. Quos autem Romanos proprie dixerint capitis
damnatos non aequa est expeditum. Olim quidem ii solum ca-
pitis damnati appellari videntur, qui morti naturali erant addi-
cti, suppicio ultimo afficiendi. Sed ex quo I Cti Romani do-
cuerunt esse adhuc caput Personarum ciuile, idque triplex liber-
tatis ciuitatis atque familiae L. II. D. de Capite Minut. poenarum
capitalium nomine eae quoque comprehendi coeperunt, quae
damnum capite etiam ciuili minuunt, et vel libertatem adimunt,
seruitutem enim vel maxime morti et mortalitati veteres compa-
rabant. L. 32. et 209. D. de R. I. L. 59. §. 2. D. de Condit. et De-
monstr. vel ciuitatem §. 2. I. de Public. Iudic. L. 2. D. eod. non
vero, quae adimunt tantum ius familiae, quippe quales non
dantur, solo enim familiae capite nemo unquam inuitus, poenae
loco, vel sententia iudicis, diminuitur. L. II. D. de his, qui sui
vel al. sunt iur. L. 2. D. de Adopt. L. 13. D. de Bon. Poss. C. I. L.
II. Inst. PAVL. Recept. sentent. T. 25. CIC. pro Domo C. 29. In no-
stro vero textu per damnatos ii soli, procul dubio, intelliguntur,
qui, per condemnationem, facultates suas amittunt, de quibus
mox ante, de horum enim bonis quaeri potest, quae ex iis fi-
fisco aut aerario applicanda, et quae, tanquam pannicularia, ad
ea seruanda, quae iure Praesidum solent erogari.

VIII.

*Nec si zonam circa se habuerit protinus aliquis sibi
vindicare debebit.*

Zona alias faepe denotat cingulum virginum, quod nuben-
tibus soluebatur. CATULLVS Carm. 2. vers. II.

*Tam gratum mihi, quam ferunt puellae
Pernici aureolum fuisse malum
Quod zonam soluit diu ligatam.*

coque

eoque sensu in L. 23. §. 2. D. de Auro Argent. Legat. ad ornamen-
ta muliebria refertur. Veteribus quoque zona armorum appa-
ratum signat, teste RHODIGINO in Antiq. Lect. L. XII. c. 19.
aliquando etiam certam coeli partem seu plagam significat. vid.
PLIN. L. 2. c. 68. VIRGIL. I. Georg. vers. 233.

Quinque tenent coelum zonae
OVID. I. Metamorph. vers. 45.

- - - totidemque sinistra
Parte secant zonae.

Nonnunquam vero denotat zona cingulum, in quo pecuniam
deferebant veteres, quo sensu Gracchus in oratione ad Popu-
lum, cum ex Sardinia rediisset, habita, verbo isto utitur. *Zonas,*
quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli, referen-
te GELLIO in Noct. Attic. L. XV. c. 12. et SVETON. in Vitell. c. 16.
Dilabentibus qui simul erant zona se aureorum plena circumdedit,
confugitque in cellulam Ianitoris, nec non SPARTIANVS in Pe-
scennio Cap. X. Idem iussit ne in zonis milites ad bellum aureos vel
argenteos nummos portarent, forte quia miles non timet nisi vesti-
tus, armatus, calceatus et satur et habens aliquid in zonula, vt
LAMPRIDIUS ait in Alexandro C. 52. Potissimum vero in zo-
nas recondebant pecunias maioris summae, quotidianis necessi-
tatibus destinatas in crumena vel funda secum circumferentes,
vt textus modo excitati indicant. Hinc, qui parum nummo-
rum habent, aut vitae perditae et dissolutae sunt, zonam perdi-
disse aut zonam non habere dicuntur apud HORATIVM Lib. II.
Epist. 2. vers. 40.

- - - qui zonam perdidit. •
Atque sensu isto hoc vocabulum accipitur quoque in nostra le-
ge, vbi zona panniculariis annumerari prohibetur, cum in hunc
censum non veniant nisi res leuiores et minoris pretii, non ergo
pecunia maioris summae in zona recondi solita.

IX.

Sed vestem, qua is fuerit indutus aut nummulos in vetralem,
quos victus sui causa in promptu habuerit.

Variant hic lectiones et Codices. Nummulos in VETRA-
LEM legitur in libris Florentinis; nummulos in ueterales legit
Glossa, additque i. e. viles et non aptos ad veterandum non
sunt ex toto aurei vel argenti; nummulos in ventram legendum
esse

esse censet CVIAC. *Obseruat. Lib. X. cap. 26.* nec non FORNERIVS *Rer. Quotidian. L. III. c. 27.* qui simul obseruat N. saepius in iure Iustinianeo, sicut et alibi, iniuria esse omissum, saepius etiam frusta additum. Denotat autem ventrale fasciam ventri adpositam in qua et nummos et res alias ferebant. VALERIANVS *L. II. c. 43.* *Absynthiumque habere in ventrali prodest.* MARCELLVS *de Medicamentis Cap. 34.* *Vncta oleo lanula inuolutum in ventrali gestes.* Alii rursus legunt *in lateralı referente FORNERIO loc. cit.* nec non GODOFREDO *ad nostram Leg. num. 18.* BVDAEVVS econtrario *in Annot. ad Pandect. deprauatum quidem hoc verbum esse monet, insimul tamen, quomodo emendandum sit, se omnino ignorare ingenue profitetur; graecum fuisse et pro eo spuriū illud sensim surrepsisse suspicatur.* Quicquid horum sit, satis nobis est nummulos minoris ponderis hic indigitari, quos (vt est in textu) victus sui causa incarceratus in promptu habuit, maioris vero summae pecunias, quam in zona gestat, aut quascunque res alias maioris pretii ad causam panniculariam haud pertinere.

X.

Aut leues.

Leue it. modicum diuersimode in iure nostro dicitur in *L. 9. §. fin. et L. 10. D. de Dolo Malo,* modica summa vocatur, quae non est vltra duos aureos. Aliquando autem graue vel leue accipitur secundum conditionem personarum, vt in *L. 52. § 2. D. de Iudic.* Leuiores vsurae in *L. 7. §. 10. D. de Administr. et Peric. tut.* dicuntur quincunes aut trientes. *Ex ceteris causis secundum morem Prouinciae praestabit usuras aut quincunes aut trientes, aut si quae aliae leuiores in Prouincia frequentantur.* Et in Rescripto D. Pii apud Vlpianum in *L. 5. pr. D. de oper. Publ.* semisses vsurae leuioribus contradistinguuntur. In Saxonie secundum *Ord. Proc. Recogn. ad Tit. 1. §. 6.* leuiores cauae audiunt, quae sunt infra 50 florenos. Hoc loco e contrario vti ex ipso textu nostro intelligitur, leue est, quod non excedit summam quinque aureorum, quo sensu et in iure Criminali furum modicum seu leue dicitur, quod minus est quinque aureis, sicut e contrario magnum, quod hanc quantitatem attingit vel excedit. *II. Feud. 27.* *Si quisquis quinque solidos valens aut plus fuerit furatus laqueo suspendatur, si minus, scopis et forcipe excorietur*

C

corietur

corietur et tundatur (solidus enim et aureus idem valet per ea, quae tradit BRISSON. de Verb. Sign. Voc. Aureus.) Nec non in Ordin. Car. Crim. Art. CLX. So aber der Diebstahl gross und 5 Gulden oder drüber werth wäre.

XI.

Annulos.

Annuli saepius leuioris erant aestimationis, et aliquando ferrei apud ROMANOS PAPINIVS III.

*Atque idem in Cuneos Populus cum duxit Equestres
Mutauitque genus, leuaeque ignobile ferrum
Exuit.*

Neque enim olim secum circumferebant ornatus causa, sed ut haberent, quo obsignarent MACROBIUS 6. CLEM. ALEXANDR. in Paedagogo. Inde testamenta annulo signari iubentur in L. 22. §. 5. D. Qui Test. fac. poss. §. 5. I. de Testam. L. 12. C eod. quia annulus consuetum et ordinarium erat signandi instrumentum. Hinc quoque annulus ornamenti appellatione non continetur L. 74. D. de V.S. Subsequentibus tamen temporibus ornatus quoque gratia annuli gestari coepti sunt aurei, et pretiosis gemmis distincti. Indeque factum, ut annulus, qui non esset signatorius, ad ornamenta muliebria utique referretur in L. 25. §. 10. D. de Auro Argent. legat. Erat etiam annulus aureus ingenuitatis signum, proinde liberti, ut ingenuitatis iure fruerentur, ius annulorum aureorum a Principe impetrare solebant. L. 1. D. de iure Aur. Annul. L. 10. §. 3. D. de in ius voc. L. 14. §. 2. L. 44. §. 1. D. de Excus. tut. L. 33. §. 1. D. de Condit. et Demonstr. L. 42. D. ad L. Iul. de Adult. L. 3. D. de Bon. Libert. L. 11. D. de SCto Silanian. Postquam igitur ius ingenuitatis i. e. equestrem ordinem impetrassent, deponebant ferreum annulum, sumebant aureum, PAPINIVS loco supra exhibito. ARRIANVS in Epidet. III. Iure nouo tamen beneficio hoc amplius non indigebant, postquam per Nou. LXXVIII. omnes libertini ingenuitatis iura nacti sunt. Annulus dari quoque solitus arrhae nomine in sponsalibus, annulus inde pronubus dictus. L. 36. §. 1. D. de Donat. inter Vir. et Vxor. COELIUS RHODIGINVS Lib. VI. c. 12. Pronubum dici annulum a Septimo Florente obseruauimus, quae sponsae digitum vir oppignorare consuevit. et in venditionibus L. 5. §. 15. D. de Inffit. Act. L. 11. §. 6. D. de Act. Emt. Vend. nec non sponsonis causa

causa L. 17. §. fin. D. de Praescript. Verb. PLINIVS L. 31. c. 1. Ad sponsiones etiamnum annulo exilente. Annuli traditio facit quoque praesumptionem haeredis instituti CVIAC. ad Lib. VIII. Respons. Papin. et ad L. 77. §. 21. D. de Legat. II. et est signum uestiturae potissimum dignitatis ecclesiasticae. IDEM ad Cap. 12. X. de Sentent. et Re iudic. et ad Cap. 3. X. De iis, quae fiunt a mai. part. Capit.

XII.

Id est, quae rem non excedunt aureorum quinque.

Aureus quantum valuerit apud Romanos explicant GRO NOVIUS de Sestertiis, HOTOMANNVS de Re Numaria Populi Romani: IDEM de aureo Iustinianico aliique. Erat autem aureus pro diuersitate temporum diuersi quoque ponderis. Et initio quidem ex auri libra duo de quinquaginta aurei leguntur signati; subsequentibus temporibus circiter Constantini aetatem quatuor et octoginta solidi ex vna libra conflabantur; denique temporibus Iustiniani crevit rursus aliquantis per aureorum pondus et ex vna libra duo et septuaginta aurei eusi sunt. HOTOMANNVS de Re Numar. Populi Rom. p. 68. IDEM de Aureo Iustinian. p. 378. Quantum autem valuerit aureus ad pecuniam minutam et argenteam relatus, non satis est expeditum. Aureum centum Sestertiis valuisse intelligitur inter alia ex Collatione TACITI et SVETONII. Ille enim L. 17. in Othono: *ut per speciem conuiuii quoties Galba apud Othonem epularetur cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuideret.* At SVETONIVS de eod: *Quoties coena principem acciperet aureos excubanti cohorti viritim diuidebat*, adeoque centum nummos et aureum idem fuisse ex vtroque hoc loco inuicem collato patet, nummus autem semper pro nummo sestertio accipiens prout euicit HOTOMANNVS de Re Num. p. 174. et de Aureo Iustin. p. 415. A Iustiniano e contrario in §. 3. I. de Success. Libert. et ibidem, citata constitutione, (quae Codici et Corpori Iuris Iustinianei inserta quidem non est, reperitur tamen sub finem Cod. Theod. inter quasdam alias nouellarum Constitutionum reliquias, eandem quoque graece ex Basilicis et latine ex membranis quibusdam repraesentat CVIACIVS L. XX. Obs. 34.) aureus pro mille sestertiis computari videtur. Sed nostra constitutio, quam pro omnium notione, Graeca lingua compendioso tractatu habito composuimus,

C 2

ita

ita eiusmodi causam definiuit, vt, si quidem libertus vel liberta minores centenariis sint, id est, minus centum aureis habeant substantiam (sic enim Legis Papiae summam interpretati sumus, vt pro mille sestertiis unus aureus computetur) nullum locum habeat patronus in eorum successione. Qua ratione igitur Iustinianus cum Tacito conciliandus, variae sunt variorum opiniones. *BVAEVS de Ass. 2.* textum Institutionum corruptum, et pro *mille*, legendum esse autumat *centum sestertiis*. *CVIACIVS* vero *L.XIX.* *Obs. 31.* per centenos nummos apud Tacitum intelligenda esse censet centena sestertia, non centenos sestertios, atque ita locum illum cum computatione Iustiniani apprime conuenire. Sestertiorum enim duas species olim fuisse communis opinio est, sestertium virili genere pronuntiatum nummum fuisse aeneum duorum assium et semis, sestertium autem neutrius generis monetam argenteam duarum librarum cum semisse et centum sestertiis minutis seu masculini generis valuisse. Verum Budaei coniectura nuda possilitas est, nec vlla probabili ratione suffulcitur, doctrina vero, quam sequitur Cuiacius de diuersis sestertiorum speciebus, falsa omnino, et a Hotto-manno loc. cit. dudum explosa. Rectius igitur *VINNIUS* ad *dict. §. 3. I.* nec non modo laudatus *HOTTO MANNVS loc. cit.* opinantur Imperatorem in *§. 3. I. Success. Libert.* legem Papiam Poppaeam non interpretari aut aureum mille sestertiis aestimare, sed dictam legem corrigere ita, vt cum secundum eam, qui centum millia sestertionum seu mille aureos in aere habeat, demum pro locuplete liberto habeatur, nunc cum Imperatoris aetate multo minores essent hominum facultates et vix reperirentur liberti, qui tantum patrimonium relinquenter, pro locupletibus habendos etiam voluit eos, qui centum tantum aureos in bonis haberent atque sic loco centum millium sestertiorum h. e. mille aureorum, quae habentur in lege Papia Poppaea centum aureos seu mille sestertios substituit. Quae sane interpretatio et proprietati verborum maxime conuenit et *§phum 3. I. de Succ. Lib.* cum locis ex Tacito atque Suetonio citatis eleganter conciliat omnemque dubitationem tollit.

XIII.

Alioquin si quis damnatus digito habuerit aut Sardonicha.

Sardonyx vel Sardonychus gemma est ex duorum nominum societate

societate sic vocata, est enim ex Onychis candore et sardae rubore quasi mixta, vt tradit ISIDORVS Lib. XVI. Etymolog. Cap. 8. Onyx gemma est ad vnguis humani similitudinem accedens PLINIVS L. 37. c. 6. in Arabia reperta, vt patet ex L. 16. §. 7. D. de Publisan. Sarda vero ex Sardinia est, vt idem docet PLIN. loc. cit. Ipse Sardonyx lapis est indicus et primus eo usus dicitur Prior Africanus, ex quo Romanis fuit celeberrima PLIN. l. c. gemma princeps postmodum vocata IVVENAL. Satyr. 13. v. 139.

Gemmaque Princeps

Sardonychus loculis, quae custoditur eburnis.

Inde sardonyx ob praestantiam eius pro gemma in genere usurpatum et Sardonychata manus pro manu geminata seu gemmis et annulis ornata accipitur apud MARTIALEM L. 2. Epigr. 29. sicut et in nostra lege Sardonyx loco exempli gemmae pretiosae sistitur, leuibus annulis contradistinguitur et hinc ad pannicularia pertinere negatur, quippe ad quae non nisi leues annuli referuntur.

XIV.

Aut aliam gemmam magni pretii.

Igitur ad gemmas Sardonyx refertur in nostro textu. Apud ICTOS gemmae lapillis et margaritis contradistinguuntur. L. 25. §. 11. D. de auro argento etc. legat. *Quod si adhuc sint rudes lapilli vel margaritae vel gemmae.* L. 1. §. 1. D. de Acqu. Poss. Et gemmae, lapilli, margaritae in litoribus inuentae eius sunt, qui primus eorum possessionem nactus fuit. L. 3. D. de Diuis. Rer. Item lapilli, gemmae ceteraque, quae in litoribus inuenimus iure naturali nostra statim sunt. Atque gemmae a lapillis ita differre dicebantur, vt gemmas vocarent, quae pellucidae sunt, lapillos vero, qui non sunt translucentes. VLPIANVS in L. 19. §. 17. 18. D. de Auro Argento etc. legat. Gemmae autem sunt pellucidae materiae: quas (vt refert Sabinus libris ad Vitellium) Seruius a lapillis eo distinguebat, quod gemmae essent pellucidae materiae, veluti smaragdi, chrysolithi, amethysti: lapilli autem contrariae superioribus naturae, vt obsidiani, venientani. Margaritas autem nec gemmis nec lapillis contineri, satis constitisse, ibidem Sabinus ait: quia concha apud rubrum mare et crescit et coalescit. Perpetuo tamen hanc differentiam veteres non obseruabant, et gemmae vocabulum etiam generale ipsis est, pellucidas aequa ac non

C 3

pellu-

pellucidas denotans, PLINIUS sane *Histor. Nat. L. XXXVII.* peculiare caput de gemmis non translucentibus fecit, marrhinas in gemmis enumerat et omnes lapides pretiosos nomine uno gemmas appellat. Quod autem VLPIANVS qui in *cit. leg. 19.* gemmas a lapillis separat, vel potius Imperator in nostro textu gemmae tantum et non insimul lapilli fecerit mentionem, haec forte subest ratio, quod veteres gemmas quidem, non vero lapillos facile auro et annulo includere atque digito gestare soliti fuerint. Sic gemma ex annulo legitur in *L. 17. D. de Aur. Arg. ect. legat.* gemma in auro in *L. 11. D. eod.* gemma inclusa auro in *L. 6. D. ad exhib.* gemma includenda aut insculpenda data. in *L. 13. §. 5. D. Locat.* gemmata corona apud PLIN. *Hist. Nat. L. XXII. C. 3.* et Calix ex Smaragdis apud EVND. *L. XXXIII. in Prooem.* Quale de lapillis non aequa reperio.

XV.

*Vel si quod chirographum magnae pecuniae in sinu babuerit,
nullo iure illud in pannicularia ratione tenebitur.*

Veteres in sinu nummos et pretiosa quaeque recondere et circumferre solebant, prout exemplis illustrat SCIPIO GENTIL. *Parerg. ad Pandect. L. I. C. XXIII.* apud Otton. T. IV. p. 1296. et PERENNIVS *Animaduers. et Variar. Leq. L. I. c. 13.* apud eundem *T. I. p. 609.* Hinc sinus dicitur priuatum patrimonium et in sinum conuertere est conuertere in rationes priuatas, velut in *L. 16. §. 3. D. Qui et a quibus:* vbi ICtus de debitore fisci, qui soluendo non erat, locutus, *plane ea,* inquit, *quae in fraudem fisci in sinus eius collata sunt, reuocanda.* Eodem sensu sinus occurrit. in *L. 27. D. de Probat.* Titio centum do lego, *quae mihi pertulit, quae ideo ei non caui, quod omnem fortunam et substantiam, si quam a matre susceperebat, in sinu meo habui, sine ulla cautione,* et in *L. 6. §. 2. D. ad L. Peculat.* Is autem, *quae furanti sinum preebuit perinde habetur, atque si manifesti furti condemnatus esset, et famosus efficitur.* Iustinianus in *Constit.* *Tanta* sinus appellat partes, libros ac titulos, qui velut receptacula quaedam rerum omnium ciuilium ex omnibus iuris antiqui partibus electas definitiones continent. Vid. DROSAEVS *de Methodo Iuris ad dict. loc.*

XVI.

XVI.

Pannicularia sunt ea, quae in custodiam receptus secum attulit, spolia quibus indutus est, cum quis ad supplicium ducitur, ut et ipsa appellatio ostendit.

Secundum vulgatam Pandectarum editionem incipiunt hic verba ICti a praecedentibus Imperatoris per diuersum literarum genus distincta, quod etiam naturae rei conuenire videtur, cum haec periodus contineat definitionem panniculariorum, definire autem ICti magis sit, quam legislatoris, at in libris Florentinis verba haec cuncta referuntur adhuc ad Rescriptum D. Hadriani, cumque exemplar Florentinum antiquissimum sit, ex quo omnes reliqui codices manasse creduntur (conf. inter alios ANT. AVGVSTIN. *Emend. L. I. 2.*) merito eius lectio nem censemus praeferendam existimandumque verba in rubro §phi nostri expressa Hadriani esse non Vlpiani. Spolia ASCONIVS PEDIANVS in 3. *Verrin.* dicit esse praedam de viuo hoste nobili quae sitam. in L. 31. §. 1. *D. Depositi* dicuntur, quae alicui latro abstulit. In iure Canonico vero X. *titulo de Restit.* *Spoliat.* nec non in 6to tit. eod. spolium est, quando quis, possessione non vacante, actum possessorum exercet. Hic autem spolia appellantur, quibus indutus est, cum quis ad supplicium ducitur. Neque enim placet sententia communis spolia et pannicularia idem esse, quod indigitare videtur interpunctio verborum prout in plerisque editionibus reperitur hoc modo: *Pannicularia sunt ea, quae in custodiam receptus secum attulit spolia, quibus indutus est etc.* Nos vero comma in alius praepone verbo spolia, sicuti in rubro §phi nostri legitur, et sic spolia panniculariis contradistinguere, ita ut pannicularia sint, quae in custodiam receptus secum attulit, spolia vero quibus indutus est cum quis ad supplicium ducitur. Sentit nobiscum PERENONIVS *Animaduers. Cap. XIII. apud Ottotonem Tom. I. p. 609.* Neque enim authenticae sunt interpunctiones in Pandectis, sed arbitrariae atque pro lubitu mutari possunt cum in Codice Florentino nullae omnino reperiantur. Conf. ALBERIC. GENT. *de Libris Iuris Civilis Cap. III. et IV.* Atque sic longe concinnior et naturalior est sensus verborum et apprime quadrant verba finalia: *Vt et ipsa appellatio ostendit, quae alias sensum vix haberent.* Spolia scil. sunt quibus indutus est, cum

cum quis ad supplicium ducitur et quibus ad mortem damnatus post executionem spoliatur, solebant nimirum milites cadavera punitorum vestimentis exuere et denudare, de quo infra §. XXIX.

XVII.

Ita neque Speculatores.

Speculatores hoc loco militum sunt genus, dicti ita a specula vel speculando, horum enim munus erat, ut, quod ait FESTVS, silentio hostilia perspicerent, et de rebus hostium ad suos referrent, quid percepissent siue e specula, siue in ipsis hostium castris, id quod VIRGILIUS L. IV. Georgic. eleganter expressit, vbi loquitur de iis apibus

Quibus ad portas cecidit custodia sorti

Inque vicem speculantur aquas et nubila coeli.

Posterior aetas scultatores appellat, quasi auscultatores, prout eos vocat LEO PHILOSOPHVS nec non VEGETIVS 2. Cap. 15. 17. Dicuntur etiam spiculatores, vti legitur in Vulgata nec non in libris Florentinis, forte a spiculo, quia praeter gladium spicula vel lanceas gestasse videntur, ut patet ex SVETONIO in Claudio: *Neque conuiua inire ausus est, nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent, et in Galba: Descendentem Galbam speculator impulsu turbae lancea prope vulnerauit.* Alibi speculatores dicuntur quoque carnifices, qui de damnato supplicium sumunt: sic Iulius FIRMICVS L. 8: c. 26. *Speculatores, inquit, faciet qui nudato gladio hominum amputant ceruices.* Hoc sensu etiam occurrit vocabulum illud in S.S. Euangeli D. MARC. Cap. VI. vers. 27. SVETONIVS quoque in vita Ottonis cap. 5. necem Galbae quinque speculatoribus commissam fuisse scribit et TACITVS L. I. Histor. Onomastum huic sceleri praepositum fuisse ait Agno Barbium Proculum Tesseranum speculatorem et Veturium Othonem eodem perductos, et POSSIDONIVS de vita Cypriani. *Cum venisset, inquit, in eum locum, qui dicitur sestertiis exspoliauit se Hirro et tradidit carnificibus - - - Vero tradidit diaconis et stetit in linteis exspectans speculatorem.* SENECA Lib. I. de Ira de suppicio militis loquens, *Tunc centurio, ait, suppicio praepositus condere gladium speculatorem iubet.* IDEM L. III. de benefic. Cap. 25. *Speculatoribus occurrit: Nihil se deprecari quo minus imperata peragerent, dixit, et deinde ceruicem porrexit.* Speculatorum quoque

quoque opera in mittendis ad senatum literis vsus esse dicitur Caligula Imper. apud SVETON Cap. 44. et apud EVND. in Claudio Cap. 35. legitur speculatoria Caliga. Cum speculatoribus denique confundendi non sunt specularii, quorum mentio fit in L. 6. D. de iure immunitatis, de quibus videatur GOTHOFREDVS ad cit. leg.

XVIII.

Vltro sibi vindicent.

Verbum: *Vltro* quo sensu hic accipiatur non eadem omnium sententia est. PERENNIVS *Animaduers. Cap. XIII.* in fin. verbum *vltro* hic significare existimat prius et velle Imperatorem non prius spoliari reum debere, quam si damnatus sit, eoque sensu hoc vocabulum alibi quoque accipi, vt in L. 2. pr. D. de L. Rhodia. L. 1. §. 6. D. vti Possid. idemque Hadrianum rescripsisse iuxt. L. 2. D. *hoc nostro titulo de Bon. Damnat.* verb. Non ut quis in carcerem duclus est, spoliari cum oportet: Sed post condemnationem, idque Diuus Hadrianus rescripsit. Sed veremur, ne opinione ista fallatur laudatus auctor, haec enim, si vera essent, certe post condemnationem integrum foret speculatoribus spoliare reos, quod falsum, prout ex ipsa lege nostra intelligitur. Secundum quam speculatores et optiones pannicularia aut spolia prorsus sibi vindicare non possunt, sed seruari debent, ad ea, quae iure Praesidum solent erogari: Nec aliud vult cit. L. 2. h. t. quippe quae permittit quidem spoliari reum post condemnationem, non vero dicit, quod spolia ista cedere debeant speculatoribus. MERILLIVS econtrario obseru. L. III. Cap. 1. et in Notis Philolog. in Passionem Chr. ad Iohannem Cap. XIX. vers. 23. pro *vLtro* legendum esse censet *vltra*, vt scil. speculatores nihil ex bonis damnati *vltra* sibi vindicare debeant, quam pannicularia. Sed nec haec lectio textui nostro conuenire videtur, idque ex eadem ratione, quia spolia aequa ac pannicularia neque speculatoribus cedere debent, neque optionibus. Nos igitur neque emendatione opus esse, neque verbum *vltro* in sensu inusitato hic accipi existimamus, sed et lectionem retinendam et maxime propriam vocabuli significationem, ita scil. vt per *vltro* hic intelligendum sit propria auctoritate, von freyen Stücken, vor sich selbst, hoc sensu, vt speculatores aliue milites pannicularia sibi vindicare prohibeantur proprio ausu, donari interim ea a

D

Praesi-

Praesidibus aliquando posse militibus, si qui fortiter fecerint, paulo post sequentia legis nostrae verba commonfrant.

XIX.

Neque optiones ea desiderent.

Optiones CVIACIVS L. VI. *Obseru. cap. 33.* ait esse militum genus, sed inferioris gradus atque ordine et promotione antecedentium militum adiutores in specie speculatorum. Simili fere ratione VEGETIVS Lib. II. cap. 7. optiones dicit, qui aegritudine praepeditis assistebant et tanquam vicarii eorum viiuersa curabant, dicti ita, ut FESTVS opinatur, quia decuriones eos aut centuriones impediti sibi optabant, atque hoc sensu vocabulum illud accipi in L. vlt. D. de iure immunit. et optionem ibidem dici, qui adiutor est centurionis aut decurionis iudicat BVDAEVs. Optiones quoque dicuntur in L. vlt. D. de Locat. Cond. et in Nou. 116. 117. auxilia foederatorum in L. 9. C. de Iure Fisc. L. 9. C. de Exact. Tribut. L. 3. C. de Epoch. Publ. Nou. 129. 130. miliaris annonae erogatores, in L. vlt. D. de Iure Immunit. occurrit optio fabricae, qui Imperatoriae fabricae, a qua fabricenses vocantur, praefuisse videtur. Praeterea optiones gradus quidam appellati sunt in turmis Decurionum, et Cohortalibus Centurionum, sic NONIVS optiones, inquit, in cohortalibus dicuntur, qui sunt honesti gradus et optati b. e. electi, adoptati seu adsciti, quasi dicuntur. Optioni alias iungitur TESSERARIVS conf. CVIACIVS obf. L. VI. C. 33. qui idem est ac speculator, IDEM l. c. IRENARCHA in L. 9. C. de Iure Fisci. Super Irenarcha et optione omni antiqua consuetudine obseruanda. L. 17. Cod. Theod. Eod. APPARITOR in L. 3. C. de Epoch. Publ. Aut quicunque apparitor vel optio. ACTVARIVS in L. 9. C. de Erogat. Milit. Annon. verb. Actuarios vel optiones. in L. vlt. eod. L. 3. C. de Epoch. Publ. SVBSCRIBENDARVS in L. 1. Cod. Theod. de Erog. Milit. Annon. verb. subscribendario et optione gladio feriendis. At in nostro textu ipsi iungitur COMMENTARIENSIS verb. Sed nec pati optiones sive commentarienses ea pecunia abuti. Sunt igitur optiones hoc loco nil aliud, quam commentarienses i. e. Carcerum praepositi aut custodes de quibus mox §. XXV. ita qui in Actis Apostolorum cap. XVI. vers. 23. δεσμοφύλαξ dicitur i. e. carcerum custos, is a b. AMBROSIO optio carceris vocatur Cap. IV. Commentar. in Epist. ad Ephes. similiter AVGVSTINVS in Ioannem

hannem scr̄bit: *In custodiam pro meritis causarum adhibentur, alios iubentur custodire lictores humano et miti officio atque ciuili: alii traduntur optionibus, alii mittuntur in carcerem.* Ceterum cum optionibus non sunt confundendi opinatores, quorum mentio fit in L. 7. C de Exact. Tribut. qui sunt milites in prouincias missi petendae militaris annonae causa conf. CVIAC. ad cit. leg.

XX.

Quibus spoliatur.

Spoliare hoc loco denotat exuere aut denudare sicuti in L. 1. D. de Donat int. Vir. et Vxor. spoliare sumitur pro exuere bonis, et in §. fin. I. de Action. spoliatus fortunis dicitur, qui exutus est bonis seu iacturam patrimonii passus est. Vnde spoliarium dictum locus ille, in quo exui solebant damnati ad mortem, vel, ut alii volunt, locus, vbi asseruantur spolia eadem forma, qua dicimus armarium. PLINIVS in Panegyrico 36. 1. Nunc templum nunc vere Deus non spoliarium ciuium cruentarumque praedarum saeuum receptaculum: alibi etiam ille ipse locus, in quo noxii necantur et post executionem spoliantur. Sic LAMPRIDIUS in via Commodi Gladiatoris, inquit, cadauer trahatur gladiatoris, gladiatoris cadauer in spoliario ponatur. SENECA Epist. 93. Num quid aliquem esse tam stulte cupidum vitae, putas, vt iugulari in spoliario, quam in barena malit? IDEM Lib. de Prudentia cap. 3. Videant largum in foro sanguinem et supra seruile lacum (id enim proscriptionis Sullanae spoliarium est) senatorum capita et passim vagantes per urbem percussorum greges et multa millia Ciuium Romanorum uno loco post fidem imo per ipsam fidem trucidata.

XXI.

Quo momento quis punitus est.

Igitur non ante spoliandus reus, quam de eo supplicium sumtum: hinc apud AMMIANVM MARCELLINVM L. 28. cap. 7. legitur viuus exustus carnifex, quod mulierem, quae ad supplicium ducebatur, ita omnibus pannis exuisset, vt ne pudicitiae quidem velamenta reliquerit viuac. Nec minus foeminae quoque calamitatum participes fuere similia, nam ex hoc quoque sexu peremptae sunt originis altae quam plures adulteriorum flagitiis obnoxiae vel stuprorum. Inter quas notiores fuere Claritas et Flavia: quarum altera, cum duceretur ad mortem, indumento, quo

D 2

vestita

vestita erat, abrepto, ne velamen quidem secreto membrorum sufficiens retinere permissa est, ideoque carnifex, nefas admisisse conuictus immane, viuus exustus est. Hoc ita si ultimum supplicium esset sumendum, e contrario, qui ad verberationem erant condemnati, aut etiam ante mortem virgis caedebantur, viui adhuc ante executionem spoliari i. e. vestibus exui solebant. LIV. Lib. VIII. cap. 32. *Tunc Papyrius, redintegrata ira, spoliari Magistrum Equitum ac virgas ac secures expediri, iussit.* VALERIVS MAXIMVS L. 2. C. 2. *Magister Equitum et vicer, scissa ueste, spoliatoque corpore, lictorum verberibus laceratus.*

XXII.

Hanc rationem.

Scilicet panniculariam, vt ait glossa, h. e. bona pannicularia et spolia. Ratio enim saepius in legibus accipitur pro bonis et patrimonio. Sic ratio Caesaris et Augustae occurrit in L. 6. §. vlt. D. de Iur. Fisc. *Quodcumque priuilegii fisco competit, hoc idem et Caesaris ratio et Augustae habere solet;* ratio fisci in L. 42. D. de Paetis ibi: *quantum ad fisci rationem, rationes dominicae in L. 5. §. vlt. D. de Pecul.* Peculum autem Tubero quidem sic definit, *quod seruus domini permissu separatum a rationibus dominicis habet, deducto inde, si quid domino debetur.* L. 7. §. vlt. D. eod.

XXIII.

Non compendio suo.

Compendio i. e. lucro. Sumitur enim compendium saepe in iure pro lucro et emolumento, vt in L. 71. in fin. D. Pro soc. Duo Colliberti societatem inierunt lucri, quaestus, compendii. L. 42. D. de Action. Emt. Vend. Nec enim hic, quod amplius in modo inuenitur, quam alioquin dictum est ad compendium venditoris, sed emitoris pertinet. L. 26. pr. D. si quis omiss. cauf. test. L. 11. C. de Annon. et Tribut. L. 3. pr. D. de Calumn. L. 32. §. fin. D. de Legat. I. L. 16. C. de Fideic. L. 16. §. fin. D. *Quod Met. Caus.* Inde occurrit compendium INIQVVM in L. fin. C. de Vsucap. pro Emotor. OCCVLTVM in L. 4. C. de Crimin. Stellion. PECVNIA RIVM in L. 5. C. ad L. Cornel. de Fals. CAESAE ARVNDINIS VEL PALI in L. 59. §. vlt. D. de Vsuf. LIBERALITATIS in L. 3. C. de Donat. quae sub modo, PRAECEPTIONIS in L. 16. C. de Fideic. SVCCESIONIS in L. 2. C. Si quis aliq. testar. prohib. vel coeg. L. 4. C. de Postlim. Reuers. ITINERIS in L. 16. D. de

D. de Legation. LITIVM apud IVL. PAVLVM L. II. Recept.
Sentent. Tit. I. §. 1. Hinc quoque compendio opponitur dispensum, in L. 65. §. 6. D. Pro Socio. L. 4. C. de Crim. Stell. et damnum in L. 29. D. Ex Quibus Caus. Mai. Differre interim compendium ab eo, quod interest, CVIACIVS obseruat in *Iulii Pauli Librum 76. ad Edidum.* Atque hoc vocabulum a veteri aeris pensandi ritu VARRO Lib. V. *de lingua latina in fin.* et FESTVS Lib. IV. *Voc. Dispensatores* deriuant.

XXIII.

Debent Praefides vertere.

Praefidis nomen aliquando generale est, eoque et Proconsules et Legati Caesaris et omnes Provincias regentes, licet Senatores sint, Praefides appellantur, ut dicitur in L. 1. *D. de Offic. Praefid.* sic qui Bithyniae Proconsul apud PLINIVM L. X. *Epi-stolarum* passim vocatur, is in L. 2. §. 3. *D. de Decurionibus Praefes* appellatur, et qui Proconsul Cretae in L. 14. *D. ad Sctum Turpill.* audit is a GELLIUS Noct. Attic. L. II. cap. 2. et L. V. cap. 14. Praefes dicitur. Specialiter vero Praefides appellantur in Principis Provincias missi. Augustus scilicet Provincias cum populo et quidem ita partitus erat, ut huic pacatas relinqueret, sibi bello turbatas et futuras cum Aegypto seruaret, DIO CASS. L. III. p. 503. STRAB. XVII. in fin. SVE T. in Aug. Cap. XLVII. Qui populi Provinciis praeessent a Senatu mittebantur Proconsules vel Propraetores dicti, In Principis Provincias a Caesare mittebantur et speciatim vocabantur Praefides. Missus in Aegyptum, quam Provinciam inter reseruatas veluti praecipuam sibi seposuerat Augustus, specialissimo nomine Praefectus Augustalis appellabatur. L. vnic. *D. de offic. Praefect. Augustal.* Praefides aeque ac Proconsules in Provinciis suis maximum, post Principem, habebant imperium. L. 4. 10. n. *D. de Officio Praefid.* L. 8. *D. de Officio Procons.* In eo tamen maior videtur Praefidum fuisse, quam Proconsulum, potestas, quod illi copiis etiam praeessent, et imperium militare insimul tenerent, DIO CASS. L. III. p. 504. quod Proconsulibus non erat concessum, nisi extra ordinem legiones ducere iuberentur. LIPS. Excess. ad Tacit. Ann. I. Litt. M. In nostro textu Praefidis vocabulum latius patere et ad omnes Provinciae Rectores Proconsules quoque pertinere videtur. Desumpta enim lex est ex libris Vlpiani

D 3

piani de Officio Proconsulis. Nec obstat quod Proconsules non a Principe potestatem acceperint, sed a Senatu, et sic Princeps leges ipsis ferre aut rescriptum D. Hadriani, quod in nostro textu explicatur, ad eos pertinere non posse videatur. Namque et in Provincias Populi summum Imperator habebat imperium post proconsularem dignitatem ipsi decretam. vid. DODWELL. Praelect. Cambd. IX. 2. p. 344.

XXV.

Sed nec pati optiones sive commentarienses ea pecunia abuti.

Commentarienses quinam fuerint, addiscitur ex L. 4. C. de custodia reorum, scil. ad quos in carcerem receptarum personarum custodia obseruatioque pertinet, dicti ita, secundum Accusium, quia comitari debent eum, quem custodiunt, aut, ut aliis videtur, quia commentarius locus dictus, quo captiui detinebantur. Sed rectius forte nomen hoc fortiti sunt a scribendis commentariis, et quod in commentarios nomina eorum, qui carcere continebantur, referrent, id quod intra tricesimum semper diem, sub poena viginti librarum auri, facere iubentur. in L. 5. C. de Custod. Reor. quod idem refert quoque CICERO libro de supplic. Rationes carceris diligentissime confici quo quisque die datus sit in custodiam. Commentarius enim est protocolum, diarium et registrum, et referre in Commentaria nil aliud, quam protocollare. Vocantur commentarienses etiam cornicularii et clauicularii apud IVLIVM FIRMICVM Lib. III. Mathef. Cap. 6. Erunt Cornicularii aut commentarienses, quibus damnatorum cura committatur seu clauicularii vel carcerum custodes, quibus publicarum Catenarum cura mandatur. A commentariensis differunt statores et ianitores carceris, sicut enim illi praepositi erant carceribus, ita hi sub illorum directione captiuos custodiebant. conf. CVI AC. in Comment. ad L. 4. C. de Custod. Reor. Ceterum commentarienses quoque appellati sunt, quorum manu acta subnotantur, quoties apud Fiscum agitur L. 45. §. 7. D. de Iur. Fisc. A STRABONE Lib. XVII. inter Magistratus Alexandriae numeratur ὑπομηματογράφος, qui latine dici potest commentariensis. IVSTINIANVS in L. 1. C. de Offic. Praefect. Praetorio Afric. commentarienses inter officiales Praefecti Praetorio Africæ numerat. Erant etiam in legionibus commentarienses

ASCON.

A S C O N . P E D I A N . in 3. Verrin. Accensus nomen est ordinis et promotionis in militia ut nunc dicitur Princeps vel commentariensis aut Cornicularius.

XXVI.

Sed debent ad ea seruari, quae iure Praesidum solent erogari.

Verba aliquantisper obscura videntur **GOTHOFREDO** ad hanc legem n. 26. adeoque pro erogari legendum esse censet erogare vel ita: quae iure a Praesidibus solent erogari.

XXVII.

Vt puta chartiaticum.

A. ALCIATVS L. I. Parerg. c. 40. legit Carciaticum, alii carceraticum. **BVDAEVS** ad nostram leg. mendam subesse suspicatur, quam tamen emendare non audet. Verum chartiaticum legitur in Codice Florentino et sic rectius retinetur. Dicitur autem chartiaticum, quod quasi pro chartis officialibus datur, sicut cerarium, quod quasi pro cera, vel pulueraticum, quod quasi pro labore et puluere agrimensoribus offertur. Ministris enim Magistratum chartas praebitas fuisse e **FRONTINO L.II.** de Aquaeductu intelligimus.

XXVIII.

Quibusdam officialibus inde subscribere.

Haec quoque verba non adeo clara sunt, adeoque **GOTHOFREDVS** ad hanc leg. n. 28. ea depravata et legendum esse censet: *ii sunt subscriptores*: vel ita: *officialibus ut inde possint subscribere.* Ceterum officiales saepe dicuntur apparitores seu ministri iudicis. **IVL. PAVL.** Lib. V. Sentent. Tit. XII. §. 6. Officiales aliquando etiam vocantur Actuarii, inde, apud officium depone-re, est apud Acta et Actuarios deponere. conf. **BVDAEVS** ad nostram leg. 6. Aliquando etiam ipsi Rectores prouinciarum Praefides Gubernatores siue Vice-Domini, Aulici seu Palatini officiales vocantur. **ZAS.** ad L. 33. D: de Reb. Credit. Quid quod, ipse Rex et Princeps venit nomine officialis **BARTOLO** ad L. 5. §. *si quis ipsi Praetori D. de Nou. Op. Nunc.* Officiales quoque in militia sunt vid. **L.I. C. de Filiis Offic.** In iure Canonico officiales dicuntur foranei, qui in certa parte Dioecesis gerunt vi-ces

ces Episcopi, et a plerisque Decani rurales vocantur. conf. cvi. in *Comment. ad Cap. I. X. de Institut.* quos tamen a Vicariis Episcoporum differre notat ALBERICVS ad C. Cum nullus de tempor. Ordin. in 6to. In nostra lege per officiales haud dubie intelliguntur Actuarii, Commentarienses et quicunque Actis, Commentariis et Protocollis scribendis adhibentur, his enim, non aliis chartiaticum i.e. certa pecunia pro chartis, quibus vntuntur, praestari potest.

XXIX.

Vel si qui fortiter fecerint milites inde eis donare.

Ex his verbis intelligitur, quo iure milites vestimenta Salvatoris nostri crucifixi inter se diuiserint, haud dubie scilicet a Pilato ipsis erant donata. conf. MATTHAEVS de Crimin. ad Lib. XLVIII. Tit. XVII. de Sentent. Cap. VI. n. n. p. 753. MERILLIVS in not. Philologic. in passionem Christi ad Ioh. Cap. XIX. vers. 23. 24. Neque enim militibus fortiter facientibus spolia punitorum et pannicularia distribui posse primum hac lege nostra sancitum, sed, quod iam ante moris et iuris fuit, repetitum denuoque expressum.

XXX.

Barbaros etiam inde muneari venientes ad se legationis vel alterius rei causa.

Barbari Romanis vocantur omnes, qui extra solum Romanum i.e. extra fines Iurisdictionis Romanae habitant. L. 2. C. de Eunuch. Romanae gentis homines siue in Barbaro siue in Romano solo Eunuchos factos nullatenus quolibet modo ad dominium cuiusquam transferri iubemus. L. vlt. Cod. Theod. de Excus. Artific. etiam ii, qui Romanas leges sponte obseruant. Nou. 142. Cap. 2. Si enim Barbari simul atque nostra de hoc audiuerunt mandata haec custodierunt: quomodo tandem etc. imo TERTULLIANO de Veland. Virginib. Cap. 2. ipsi etiam Graeci barbari dicuntur. Per Graeciam et quasdam barbarias eius plures ecclesiae virginis suas abscondunt, et est sub hoc coelo institutum istud alicubi, ne qui Gentilitati Graecanicae aut barbaricae consuetudinem illam adscribat. Interdum etiam, qui subditi sunt Romano imperio, barbari dicuntur, vt in Nou. 117. Cap. 4. Hanc autem legis subtilitatem

tem concedimus subiectis nostrae reipublicae barbaris. Interdum per barbaros in specie denotantur hostes conf. CVIAC. in Recitat. in Lib. Quatuor. priores Codicis ad tit. Quae res export. non deb. Hinc barbaricum est barbarorum solum in L. I. C. Quae res exportari. L. 2. C. de Commerc. et Mercat.

XXXI.

Plerumque etiam inde conrasas pecunias praesides ad Fiscum transmiserunt.

Olim quidem sub libera republica vnum erat Populi Rom. Aerarium, in quod reditus omnes influebant, ast sub Imperatoribus duplex factum, aliud, quod publicum Populi patrimonium complectetur, quod et Aerarium *κατ' έξοχην* it. Aerarium Saturni fuit nuncupatum, aliud, quod patrimonium principis priuatum contineret, et fisci nomine venit. Dicuntur autem fisci nummorum receptacula seu vasa, quae maiorem pecuniae summam, quam marsupia vel zonae complectuntur, aut in sinu et ventrali recondi possunt. Differebant igitur Aerarium, Fiscus et denique ratio Caesaris. Aerarium ad populum, Fiscus ad principem pertinebat. Res enim fiscales quasi propriae et priuatae Principis sunt. VLPIANVS inquit in L. 2. §. 4. D. Ne quid in loc. publ. conf. BERTRAND. de Iurisperit. L. I. c. 27. §. 4. Ratio Caesaris priuatum Principis patrimonium erat, cuius mentio fit in L. 6. D. de Iur. Fisc. Differentiam inter Aerarium et Fiscum primus introduxisse fertur Augustus, de hoc enim DIO CASSIVS Lib. LIII. p. 580. scribit: ipsum pecunias suas a publicis separatis habuisse, certe Tiberii aevo istam differentiam iam cognitam fuisse edocemur ex TACITO Annal. L. IV. c. 2. Aerario praeerant Quaestores, Aediles, et demum Praefecti Aerario; Fisco e contrario Procuratores Fisci, Aduocati Fisci, Praetores Fiscales et postremis temporibus comites sacrarum largitionum, Rationem Caesaris demum comes rerum priuatarum administrabat. Imperatoris Iustiniani aevo discriben inter Fiscum, Aerarium et Rationem Caesaris euauisse quidem vulgo dicitur, remansit tamen semper adhuc aliqua diuersitas cum publica pecunia sacrarum largitionum, priuatum Principis patrimonium priuatarum rerum nomine adhuc veniret. Vnde tituli Cod. de officio Comitis sacrarum largitionum, et de officio Comitis rerum priuatarum. Hodie in Germania

E.

nia

nia differentia ista inter Fiscum et Aerarium prorsus non auditur, sed redditus omnes ad Principem pertinent et in Fiscum eius influunt, nisi forte dixeris, Steuram quodammodo cum Aerario Populi R. comparari posse, quatenus in eam Status Provinciales aliquid iuris habent. Ceterum ius Fisci competit Maiestati proprie, in Saxonia tamen omnibus ciuitatibus, aliisque Magistratis, altam iurisdictionem habentibus, quamuis, ut plerisque videtur, quodammodo imperfectum, tributum est. *I.P.S. Lib. I. Art. 28. Lib. III. Art. 80. Const. El. Sax. 38. Part. III. CARPZ. Pract. Rer. Crimin. P. III. Qu. 138. n. 44. et P. II. Const. XIV. Def. 61.* Quod iuri Romanorum certo modo etiam conuenire videtur, apud quos ciuitatibus municipalibus quoque permisum erat pecunias certas, seu arcum habere. *SALMASIVS ad Lamprid. Alexandr. Seuer. Cap. 43.*

XXXII.

Quod perquam nimiae diligentiae est.

H.e. vt GOTHOFREDVS interpretatur *not. 29. 30. ad hanc legem nostram*, nimis fordidum, addit ille: *Lucri cuiusvis bonus odor non est optimo Principi.* Quod tamen an apposite fatis dictum sit, valde dubitamus, cum haec verba non Imperatoris sint, sed ICTI.

XXXIII.

*Cum sufficiat, cum quis non in usus proprios verterit,
sed ad utilitatem officii patiatur deseruire.*

Officium saepius in iure nostro dici pro officialibus Imperatorum iudicum, Praesidum Comitum Praefectorum, & Procuratorum Fisci etc. sicuti seruitium pro seruis, aut apparitionem pro apparitoribus ostensum in Dissertatione de *Manu Militari* sub moderamine Praesidis Anno c. 10 1000 XLII. habita §. XIII. XIV. Atque eodem sensu etiam in nostro textu ab Vlpiano vocabulum hoc accipi iudicat GOTHOFREDVS atque BVDAEVIS *ad hanc legem 6.* Sed nobis contrarium videtur, non enim spolia et pannicularia semper officialibus distribuenda sunt, sed inde milites quoque donari, et barbari munerari iubentur in ipsa hac lege. Adeoque officium hic potius sumitur pro munere publico, ita ut spolia atque pannicularia adhiberi iubeantur ad ea, quae Praeses intuitu officii sui erogare solet et debet, quo sensu et

et usurpatum officium in L. 38. D. de Rit. Nupt. Si quis officium in aliqua prouincia administrat - - - ut si post depositum officium etc. L. 57. eod. Qui in prouincia officium aliquod gerit. L. 29. D. Ex Quib. Caus Maior. Ne cui officium publicum vel damno vel compendio sit. L. 1. pr. D. de Leg. Iul. Repetund. Lex Iulia Repetundarum pertinet ad eas pecunias, quas quis in Magistratu, potestate, curatione, legatione, vel quo alio officio, munere, ministerio publico cepit etc. L. 30. D. ad SCt. Trebell. Non multum officio occupatur legatus. L. 6. D. de Capite minut. Nam et cetera officia, quae publica sunt, in eo non finiuntur. L. 2. D. de R. I. Foeminae ab omnibus officiis ciuilibus et publicis remotae sunt. L. 1. D. ad SCt. Vellej. Moribus ciuilia officia ademta sunt foeminis. L. 1. Cod. Theod. de Numerar. Nullus ad singula officia administranda ambitione perueniat. L. 6. Cod. Theod. de Honor. Codicill. Officiis publicis atque militiae honoribus expertes. Eodem significatu dicuntur quoque officia publica, apud ARNOB. L. 6. Aduers. Gent, officia ciuilia, apud IV VENAL. Satyr. 6. officia noua, apud S V E T O N. in Augusto Cap. 36. Quoque priores partem administrandae reipublicae caperent noua officia excogitarunt. Ut taceamus innumera alia loca, quae in legibus passim atque aucto-ribus occurunt.

E

DISSER-

D I S S E R T A T I O N I S
D E
P A N N I C V L A R I I S
P A R S P O S T E R I O R
P R A G M A T I C A.

XXXIV.

Exposito vero legis nostrae sensu, nunc ad usum modernum et praxin forensem accedimus, ubi tamen ab initio statim monendi sumus, differentiam inter pannicularia et cetera damnatorum bona maximam partem hodie exulare. Cum enim pannicularia a ceteris damnatorum bonis in eo potissimum olim differrent, quod haec fisco cederent, illa non aequa, hodie, ubi sublata seruitute poenae, publicatio regulariter cessat, conf. supra §. VII. differentia quoque inter pannicularia et reliqua reorum bona vix unquam adhuc auditur, quapropter licet secundum legem nostram 6. bona damnatorum pannicularia significari probe quis non dixerit, nos tamen, de usu hodierno thematis iam dicturi, pannicularia a reliquis bonis vix accurate satis fecernere poterimus, sed potius de bonis damnatorum in genere nobis nunc erit agendum.

XXXV.

Statim ac criminis cuiusdam reus in carcerem deducitur per eius crumena ac sarcina fedulo peruestigandae et pannicularia, seu quicquid in custodiam secum attulit, in sequestrum iudiciale recipiendum, omnia probe consignanda, eodemque modo cum reliquis bonis, si quae habet, procedendum, ea peruestiganda, obsignanda et a iudice custodienda, idque non tantum, si reus incarceratus, sed etiam, si fugitiuus sit. Quae bonorum annotatio olim quidem ob imminentem reis confiscationem necessaria erat, siue enim incarceratus criminis capitalis conuinceretur, siue absens intra annum non compareret, bona in fasciis redigebantur per *L.s. pr. D. de Req. vel absent. damn.* Hodie cessat quidem regulariter haec bonorum publicatio, consignatio tamen eorum iure Carolino denuo approbata et iniuncta per *Artic.*

Artic. CCVI. Praefstat nempe et hodie ista suum vsum. Namque 1) dantur et apud nos casus, quibus bona reorum fisco ad dicuntur, recensiti supra §.VII. 2) Instituta bonorum peruestigatione, quaedam interdum in iis reperiuntur, quae ad inquisitum, vel conuincendum omnino, vel saltim grauandum facere possunt. v. c. in crimine furti res furtuae aut instrumenta ad effringendum apta, vt claves adulterinae, frangibula etc. in adulterio aut incestu, literae amatoriae; in crimine perduellionis, epistolae ad patriae hostes, vel ab illis datae. 3) Prospicitur ita iudici, ratione expensarum, in inquisitionem vel factarum, vel faciendarum. 4) Cauetur denique, ne fuga instruatur, aut quicquam absentibus ex bonis suis ab amicis subministretur, vt ita rei omnibus vitae adminiculis destituti, eo citius reuertantur, siue copiam Magistratui inquirenti faciant.

XXXVI.

Cautus porro sit iudex, vt, quae secum attulit in carcerem receptus, pannicularia et reliqua eius bona, diligenter afferuentur, nec quicquam ex iis, ne quidem in proprios inquisiti usus, convertatur, praeprimis si furti criminis reus sit, cui restitutio prodefse potest ad mitigandam poenam capitalem et redimendam vitam hominis. Furem enim, qui, quod abstulit, aut in natura, aut praefita eius aestimatione, restituit, capitaliter puniri non posse, communiter tradunt, arg. *C.C.C. Artic. CLX.* ibi: *Mehr soll ermesssen werden, = = = wie schädlich den Beschädigten der Diebstahl seyn mag und die Straße darnach an Leib oder Leben urtheilen.* Ex quo concludunt, quod si res ablata restituatur, vel alio modo laeso satisfiat, huic furtum non amplius esse damnosum, adeoque cessare ultimum supplicium. Iudex ergo ne quicquam ex panniculariis ceterisque bonis depereat, vel ad ipsius etiam incarcerati alimenta sustentationemque impendantur prouideat, aut exspectet vt ipse in restitutionem eius condemnetur. Sic cum aliquando accidisset, vt vestis, qua indutus erat furti magni reus, cum in custodiam duceretur, per diuturnitatem et squalorem carceris esset attrita ac fere consumta, et iudex ipsi aliud vestimentum in bonis eius repertum praebaret, postmodum vero inquisitus ad laqueum condemnaretur, nisi aestimationem rerum ablatarum praefet, aequum esse iudicarunt Dn.Scab.Lips., vt iudex ex proprio restituat pretium vestis, illudque ad satisfactionem laesi impendatur. *M. Aug. 1510cc xxxiii. in causa*

E 3

Joh.

Ioh. Barthel Brachers. Sic cum in simili casu iudex ex panniculariis et ceteris bonis nonnulla vendidisset et pretium ex iis redactum impendisset in rei alimenta, ad restitutionem eius a laudatis Dnis. Scab. itidem fuit condemnatus *M. Febr. 1734.* in causa inquisitionis contra *N. Iürischen.*

XXXVII.

Neque tamen, inquis, ex suo alimenta reo suppeditare regulariter tenetur iudex, potius si ipse habeat inquisitus ex quo sustentetur, iudicis obligatio, quae subsidiaria saltim est, cessat. Vera quidem haec sunt, alimenta tamen ex proprio interim subministrare incarcerated Magistratus obstrictus est, pannicularia vero in sequestrum iudiciale recipere, donec in fine confitebit, vtrum ex iis satisfaciendum sit iudici, ratione sumtuum et alimentationis, an potius furtum passo, si restitutionem rerum ablatarum is petat, quod posterius semper fieri debere, aequum existimamus, quoties fur per restitutionem subterfugere potest mortis poenam, eius autem bona vtrique, iudici puta et laeso non sufficiunt, tunc enim, moto quasi concursu, in delinquentis bonis omnibus creditoribus praferendus est laesus, ob fauorem vitae humanae. Quod si e contrario per restitutionem aestimationis rerum ablatarum vitam redimere fur non possit, (quod potissimum in Saxonia contingere potest, vbi vi *Mandati d. d. 27. Julii Anno 1510 CC XIX. Von geschwinder Exequirung derer Räuber und Diebe.* iuncto *Erl. Rescript. d. d. 12. April. et 26. Aug. 1510 CC XX. furi, nisi ante coeptam inquisitionem et responsionem ad articulos furtum confiteatur, restitutio non prodest) furtum passus priuilegium praelationis pree aliis creditoribus allegare vix potest, adeoque cum iudice, sumtus inquisitionis petente, pro rata concurrit, prout in tali casu respondeit *Fac. Iur. Lips. Mens. Ian. 1510 CC XLIV. Directori Iudicij Pouchensi in causa inquisitionis contra Annen Christianen Reichardtin . . .* Daraus so viel zu besinden, daß die iuxta fol. 30. b. Vol. II. in deposito vorhandenen 242 Rthlr. 13. Gr. 9. Pf. zu Bezahlung derer 230. Rthl. welche Johann Andreas Nißen, wie er fol. 69. Vol. I. eydlich erhärtet, wenigstens gestohlen worden, so wohl derer auf diese Inquisition und Execution gewandten Gerichts-Kosten . . . angewenden und beydes davon pro rata zu entrichten.*

XXXVIII.

XXXVIII.

Sed quid, si postmodum ex rebus furis in custodiam iudicialem receptis, vbi ad satisfactionem laesi impendi eae debent, quaedam aut corrupta aut plane deperdita deprehendantur, quae si supereffent, inferuire possint restitutioni, hcec vero furi prodesse contra laqueum? Bona rei in iudicium recepta in deposito judiciali sunt, depositarius autem praestat regulariter dolum tantum et culpam latam §. 3. I. *Quib. mod. re contr. oblig. L. 1. f. 8. 10. 47. L. 32. D. Depositii* Videri ergo possit iudicem ad restitutionem hoc casu non teneri aliter, quam si vel doli, vel latae culpae conuinci possit. Sed absque subtili ista inuestigatione, in causa hac ardua, iudicem simpliciter ad restitutionem esse condemnandum, et dolum, vel latam culpam potius prae sumendum, in fauorem vitae humanae censuerunt Dni. Scab. Lips. Mens. Februar. CIC 1500 XXXIV. in causa inquisitionis contra N. Lürischen.

XXXIX.

Quid iuris vero, si in fugitiui aut incarcerati bonis quaedam sint, quae seruando seruari non possunt? De his ita disponit L. 5. f. 1. D. *de requir. vel Absent. damn.* Et intra annum medio tempore mouentia, si qua sunt, ne aut mora deteriora fiant, aut aliquo modo intereant, venire debere, pretiumque eorum in deposito esse D. Seuerus et Antoninus sanxerunt. idem sancit Ordin. C. C. Art. CCVI. Aber welche Güter verderblich wären und nicht liegen möchten, die soll der Richter mit zween des Gerichts und obgemeldten von der Freundschaft verkauffen, und was also daraus gelöst wird auch beschreiben und das Rauff-Geld, samt der Verzeichnis, hinter das Gericht legen, allda es Weib und Kindern oder andern seinen nächsten Erben zum besten unverrückt soll erhalten werden . . . Und sollen auch die Richter und Obrigkeit zu seinen Flüchtigen von ihren Gütern gar nichts nehmen. Permittunt igitur hoc casu iura quidem, vt res, quae seruari non possunt, vendantur, prohibent tamen insimul serio, ne quid de pecunia, e venditis rebus redacta, consumatur, aut a iudice in suam utilitatem conuertatur, conuertit autem in proprios vsus, si ad sumptus processus vel alimentationis adhibeat, ad quos interim subministrandos et erogandos, durante processu, ipsem tenetur. Prout euictum dedimus supra §§. XXXVI. et XXXVII.

XL. Si

XL.

Si res furtiuae in bonis damnatorum reperiantur, quorum proprietarius dominium suum, et quod furto ipsi ablatae sint, aut probat, aut pro re nata saltim iuramento confirmat, eae ex praescripto constitutionis C. C. Artic. CCVII. CCVIII. huic restituendae sunt. Quid vero, si reus contradicat, et per purgatorium, vel sub tortura assueret, res istas non esse furtiuas, sed per emtionem, vel alium iustum titulum sibi quaesitas, an inquisito hoc casu erunt relinquenda, aut ei potius, qui dominii iure ad se pertinere, furtoque sibi ablatas esse, iuramento corroborauit? Posteriorem hic esse preferendum, nulli dubitamus, maior enim fides merito habenda viro honesto et integrae famae, quam homini, de furto suspecto, et vsque ad purgatorium, vel omnino torturam indiciis grauato, quod etiam conuenire videtur constitutioni C. C. Artic. CCVIII. Atque ita respondit Fac. Iur. Lips. Mens. Sept. c15 10CC XL. Iustitiario Rhetauensi in causa inquisitionis contra Daniel Weiske d. t. f. m. s. d. f. u. 3. l. Und ist in ubrigen das fol. 47. b. seqq. angegebene Decke-Bette, Johann Bohmen und seinem Ehe-Weibe, in Ansehung ihrer fol. 48. gethanen eydlichen Bestärckung, billig abzufolgen. Haec ita si res non adeo magni sit pretii, si maioris valoris, causa non simpliciter iuramento petentis committi, aut in processu criminali decidi potest, sed per processum ordinarium probatione ac reprobatione expedienda et partes ad separatum alegandae. Ita pronunciauit Fac. Iur. Lips. in causa contra Hans Knüpfern Neumarkum versus Mens. Aug. c15 10CC XLII. Dass Joh. Ernst Grimmels Suchen wegen Abfolgung derer in denen Gerichten zu Neumark befindlichen und von ihm in Anspruch genommenen Sachen, in Erwegung, dass Hans Knüpfer, dass er solche derselben nicht gestohlen, unter der Marter erhalten, nicht statt hat. Eundem fere in modum respondit dicta Facultas Mens. Jul. c15 10CC XXXVI. in casu singulari a Iustitiario Thallwitzensi oblato. Videlicet Christoph. Haasio CCCCC. Ioachimici furto erant subtracti, inuenti postmodum apud Ioh. Georg. Kolditz. Haasius dominium nummorum, et furtum ipsum iuramento assuerabat, reus e contrario contrectationem negabat, sub obtentu, quod pecuniam istam in aedibus dominae suae conductitiae, Mariae Wachsmuthiae, in terra reconditam inuenisset, et sic thesauri iure sibi appropriasset. Inquisitus tormentis subiectus, cruciatus superabat, nihilque

nihilque confessus, figmentum suum, quod pecunia non esset furtiuia, sed inuenta, sub quaestib⁹ confirmabat, quo facto Haasius nummos petebat, quod dominium et ablationem sacramenti religione corroborasset. Kolditzius contra, sibi eosdem relinquendos esse, contendebat, quod innocentiam suam, et pecuniam non esse furtiuam, sed a se inuentam, tortura comprobasset. Vtrique contradicebat domina aedium, Wachsmuthia, thesaurum, data opera in suo inuentum, sibi cedere asseuerans. Processu ciuili et ordinario litem hanc esse dirimendam censuit laudata facultas. Dieweil iezt gedachter Koldiz, als er, vorigen Urthel zu Folge, dem Scharffrichter, auf gewisse manne untergeben worden, vor denselben, daß er, zwischen den Wurkischen Pjngst-Marcft und der Heu-Erndte des abgewichenen 1735. Jahres aus Christoph Haafens zu Camiz, so genannten Wein-Hauſe, Geld dieblich nicht entwendet, und sein Vorwand, daß er die, bey angestellter Haußsuchung, angetroffene Gelder in der Wachsmuthin Stalle, als er an der Treppe gearbeitet, in einem, in der Erde vergrabenem, Topfe gefunden, nicht falsch noch erdichtet sey, erhalten, so wird er zwar . . . Hingegen ist das bey der Haußsuchung gefundene Geld demselben noch zur Zeit nicht abzufolgen, sondern vor allen Dingen Christoph Haase, desgleichen Maria Wachsmuthin, mit ihrer Nothdurft dabey zu hören, indeſſen selbiges in gerichtlichen Deposito zu verwahren. Es könnte denn Koldiz, auf so hoch annehmliche Caution bestellen, damit würde er billig zugelassen. Et cum Acta denuo transmitterentur Mens. Sept. eiusd. Anni dictus ordo pronuntiauit: Würde nun Maria Wachsmuthin . . . so mag sie wohl zu Bestellung der Caution vor Koldizien zugelassen, und so dann diesen das Geld, des von Christoph Haasen beschēhenen Einwendens ohngeachtet, verabfolget werden, jedoch bleibt dem letztern seine diesfalls habende An- und Zusprüche gegen Koldizien ordentlich zu suchen und auszuführen unbenommen.

XLI.

Pari ratione si sub tortura vel spirituali vel corporali reus confiteatur quidem furtum, sed minorem summam, quam dominus iurato indicauit, huic maius illud, quantum quod iureiurando confirmauit, merito impertiendum, quemadmodum ordo ICTORUM Lips. iudicauit in causa contra Anna Christianen Reichardtin Mens. Ian. Anni praeter: Daß die iuxta fol. 30. b. Vol.

F

II. in

II. in deposito vorhandenen 242. Thlr. 13. Gr. 9. Pf. zu Bezahlung derer 230. Thlr. (reus vero minorem quantitatem assuerauerat:) welche Johann Andreas Nißen, wie er fol. 69. Vol. I. eydlich erhärtet, wenigstens gestohlen worden = = = = anzuwenden.

XLII.

Si vero rerum furtiuarum in bonis inquisiti inuentarum dominus plane ignoretur, furtiuas tamen eas esse constet, an accedente temporis lapsu iudex eas sibi vindicare poterit? Secundum C. C. C. Art. CCIX. nulla, iure Romano autem per L. 7. C. de Vscap. pro Em. non nisi XXX. annorum praescriptio hoc casu procedit, fine qua iudex iuxta C. C. C. Artic. CCVII. CCXVIII. huiusmodi res nullo pacto sibi retinere potest. E contrario vero, iure Saxonico communi, annali praescriptione res furtuuae iudici acquiruntur, accedente domini silentio. I. P. S. Lib. II. Art. 31. atque ita pronuntiasi Facultatem Iuridicam Wittebergensem testis est DE WERNHER Tom. II. P. VIII. Obs. 431. Contrarium praeiudicium Facultatis Iur. Lips. d. a. c1515CCII. exhibet s. MENCK. in Theor. et Prax. Pand. Tit. de Cond. Furt. §. fin. Sed mutauit post haec sententiam Lipsiens Ordo et in causa inquisitionis Reginae Wernthalin Mens. Jul. c1515CCXXXIX. ad re quisionem Jurisdictionarii Reinsdorffensis, cum res furtuuae ultra annum in iudicio permanissent, eas, domino non inuento, iudici adiudicandas esse, censuit, huncque in fine publice affigendas esse pronuntiauit, vt ad omnium notitiam peruenire possint: Und sind die in den entwendeten Packen gefundene Artic. Inq. 30. bemeldte Sachen öffentlich anzuschlagen, und ob hierauf in denen nächsten 6. Wochen der Eigenthümer sich melden werde zu erwarten, worauf also denn ferner ergehet was recht ist. Eandemque opinionem suo quoque calculo comprobarunt Dni. Scab. Lips. in eadem causa Mens. Dec. eiusd. anni. Vtramque sententiam commode conciliari posse crediderimus, si distinguamus inter Saxoniam et Prouincias extra eam. In Electoratu Saxonius Prouinciale expresse est approbatum Const. El. XXXIII. P. IV. Es soll aber diesfalls der Diebstahl von denen Gerichten, ob sich folgend jemand dazu finden möchte, eingezogen und Innhaltes Sächs. Rechten verwahret werden. Cum enim dominia non in perpetuum debeant esse in incerto, hinc iustum ac aequum est, vt potius eiusmodi bona, tanquam vacantia, fisco addi-

addicantur, quam diuturnitate temporis corrumpantur aut penitus depereant. Extra Saxoniam vero, secundum Constitutionem Carolinam, pronuntiandum esse, existimauerimus, quippe quae ceu lex posterior derogat iuri Prouinciali Saxonico, tanquam priori.

XLIII.

Inquisito condemnato sumtus processus ex eius panniculariis et ceteris bonis iudici refundendi sunt, et quidem de iure communi indistincte conf. B. LUDOVICI in der Einleitung zum peinlichen Proces C. XII. §. 8. et 16. Leges Saxonicae vero distinguunt, utrum condemnatus sit reus ad poenam corporis afflictionem capitalem, aut ciuilem tantum, ut relegationem, carcerem, mulctam, priori casu iudicem refusionem expensarum ex bonis damnati petere posse negant, posteriori tantum facultate repetendi concessa Const. Elec^t. Saxon. XII. P. IV. Sed aequiorem esse praxin communem contra Carpzouium solide euitat B. LUDOVICI loc. cit. BRUNNEM. in Process. Inq. C. IX. n. 13. MATTH. de Crimin. Tit. XVII. C. 4. n. 2. quam etiam aequitatem agnouit potentissimus Legislator noster, Diuae memoriae, Fridericus Augustus in Mandato Regio von geschwinder Exequirung wider die Dieb und Räuber d. d. 27. Jul. 1719. §. Wir wollen ic. et citatam Const. El. XII. ad casum homicidii, si haeredes occisi processum criminalem per modum accusationis instituant, solum restrinxit. Ut adeo extra hunc casum hodie tam de iure communi, quam Saxonico sine discrimine ex daminatorum bonis sumtus inquisitionis iudici sint restituendi. Alia tamen distinctione opus est, scil. inter expensas, quae in hanc solum inquisitionem erogantur, et eas, quae pluribus aliis quoque in posterum prodesse possunt. Quodsi enim nouus carcer exstruendus, ad custodiendum reum, vel vincula noua comparanda, vel erigenda signa iurisdictionalia, v. c. patibulum, muri decollationi destinati, vulgo der Rabenstein ic. hos solus iudex ferre tenetur, nec exspectare poterit, ut quicquam ipsi ex condemnati bonis refundatur, compensare enim impensam hanc debet cum fructibus iurisdictionis altae, quippe qui, ad exstruenda signa iurisdictionalia, ipsi expresse dicuntur concessi in Glossa ad WEICHBILD. Artic. LIX. Verb. Und wird ihnen darum geben, daß sie richterliche Gewalt halten sollen, und davon Stöcke, Pranger, Galgen, Stauppen und allerley Sachen, damit man Misserhäter

sethåter peinigen soll und ir verdient Lohn. Atque sic respon-
dit Facult. Iurid. Lips. Iudicii Directori Pouchensi Mens. Ianuar.
CIO 1500 XLIV. in causa inquisitionis contra Annen Christianen
Reichardtin, cum ab ea sumtus patibuli exstructioni impensi pe-
terentur, daraus so viel zu befinden, daß die iuxta fol. 30. b. Vol. II.
in deposito vorhandenen 242 Rthlr. 13 Gr. 9 Pf. zu Bezahlung
derer = = = sowohl derer auf die Inquisition und Execution
gewandten Gerichts-Kosten (außer denen fol. 162. b. Vol. II. vor
Erbauung des Galgens angesezten 15 Rthlr. welche als ein onus
iurisdictionis gerichtswegen zu übertragen) anzuwenden. Pariter
cum subditi Schoenauienses ad sumtus criminales essent obligati
in casu, si inquisiti, propter inopiam, eos refundere non possent,
impensas tamen in collare seu numellas factas, ab ipsis peti non
posse, sed a domino iurisdictionis esse ferendos, censuit Ead. Fac.
ad interrogationem Iustitarii Schoenauensis Mens. Octobr.
CIO 1500 XL. in causa inquisitionis contra Sinelin. Hingegen
ist die Gemeinde zu Schöna zu Erbauung eines Prangers etwas
beizutragen nicht schuldig, sondern es werden die hierzu benötigte
Kosten aus dem Fisco der Gerichts Obrigkeit billig genommen B.
R. W. In casu simili eundem in modum pronuntiarunt quo-
que Dni Scabini Lips. Mens. April. **CIO 1500 XXXIII.** ad inter-
rogationem Iustitarii Crassauensis in causa inquisitionis contra
Nicol Seydeln. Endlich mögen die Kosten vor das Holz und das
Arbeits-Lohn zu Erbauung des Gerichts von denen Unterthanen
unter denen Selbigen, den Herkommen nach, obliegenden Weinli-
chen Unkosten, weil solche zu dieser Sache, darinnen die Unkosten
in subsidium von diesen übertragen werden sollen, nicht gehöhren,
nicht eingebraucht werden. B. R. W.

XLIV.

Verba sententiae modo recensitae ostendunt, subditos a re-
fusione expensarum in exstructionem patibuli factarum propter-
ea immunes esse pronuntiatos, quod non ad praesentem tantum
causam, pertinerent, sed pluribus in posterum futuris executio-
nibus inferuire possint. Ad tales enim sumtus ferendos, cum
ipse inquisitus non teneatur, nec qui in subsidium obligantur
subditos, ad eos refundendos, constringere voluerunt laudati Dni
Scabini, eoque ipso non obscure indigitarunt, ea e diuerso signa
iurisdictionalia, quae soli praesenti executioni inferuiunt, v. c.
rota, cui, post executionem, cadauer imponitur, ex damnati
bonis

bonis esse comparanda, aut, his deficientibus, a subditis, qui in subsidium ad expensas criminales ex pacto vel consuetudine obligantur conf. infra §. XLVIII. ad has quoque restituendas teneri. Neque enim apparer diuersitatis ratio, quare, cum omnes in praesentem tantum inquisitionem et executionem erogati sumtu ex damnati bonis soluendi sint, ut expresse sancitum in M A N D A T O R E G I O Von geschwinder Exequirung wieder die Dieb und Räuber d. d. 27. Jul. 1719. §. Wir wollen ic. sola exstruc-
tio signorum iurisdictionalium praesenti executioni vnice inser-
uientium excepta esse debeant, atque ita pronuntiarunt et expen-
sas, in rotam factas, ex damnati bonis repetendas esse, iidem iu-
dicarunt ICti, vt meminit Praeses. Evidem in contrarium re-
spondit et repetitioni sumtuum, in rotam factorum, locum esse
negauit, Facult. Iur. Lips. ad interrogationem Iustitiarii Pla-
nitensis Mens. Aug. cīcīcc xxxvii. in causa inquisitionis
contra Christian Hoffmannen, sed ex speciali, quae hic suberat,
ratione, quod in specificatione sumtuum, quos subditi in se re-
ceperant, hi non continerentur. **Dass die zuu Guthe Planis gehörigen Unterthanen, die, bey der an Christian Hoffmannen vollstreckten Execution zu Erbauung des Gerichts, Fertigung derer Räder, nebst der Rade-Säule, Leitern, Krippen und Pfählen auch andern fol. 72. specificirten Geräthe erfoderte Kosten unter denen, nach dem Erb-Register fol. 91. ihnen obliegenden peinlichen Unkosten, weil solche zu denen daselbst specificirten nicht gehöören, zu bezahlen nicht schuldig, sondern dieselben Gerichts wegen zu übertragen.** V. R. W.

XLV.

Sed quis sumtus fert in recuperationem rerum furtuarum factas, potissimum si fur vel iuramento, vel tortura se purgauerit? Regulariter quidem dominus rei furtuae impensas, neque in inquisitionem, neque in recuperationem rerum furtuarum factas refundit, sed res suas absque omni onere recuperat arg. Art. CCVII. C. C. C. Sed reus eosdem, aut si hic in bonis nil habeat, iudex cum reliquis inquisitionis sumtibus sufferre tenetur. **Quod si vero incarceratus, per purgatorium, vel torturam, innocentiam suam demonstrauerit, res pro furtua non amplius est reputanda, et sic videri possit, quod etiam inquisitus, aut, eo inope, iudex, ad impensas istas ferendas, non sit obligatus, sed potius ipse dominus, qui rem suam inde recuperat, et, in cuius utilitatem, sum-**

F 3

tus

tus isti in effectu conuersi sunt, eos refundere teneatur. Verum, hoc non obstante, etiam eo casu immunis erit dominus, sumtus namque isti ad formandam et instruendam inquisitionem fuerunt necessarii, et res furtuae comparandae, ad inquisitum eo melius conuincendum, nec non ad eruendam corporis delicti certitudinem, iam vero expensas, in inquisitionem factas, fert inquisitus, etiamsi purgatorium praestiterit, aut sustinuerit torturam, potissimum in Electoratu Saxoniae. Atque ita pronuntiauit Fac. Iur. Lips. et inquisitum, post praestitum purgatorium, in expensas, in recuperationem rerum furtuarum factas, nihilominus condemnauit, ad requisitionem iudicij Auerbacensis in causa inquisitionis contra George Völkeln Mens. Ian. c15 15cc xli.

XLVI.

Dictum §. XLIII. quod impensas, quae pluribus inquisitionibus aut executionibus inferuire possunt, iudex, inquisitus vero ad poenam condemnatus, quae sua causa tantum erogatae sunt, ferre teneatur. Aliquando tamen et has iudex tolerare debet, in subsidium scilicet, si inquisitus inops sit, et bona, ex quibus restitutio fieri possit, deficiant C.C.C. Art. CLXXIV. CCIV. CCXIX. Nonnunquam autem inquisitus, in refusionem expensarum criminalium condemnatus, inopem se mentitur, iudex contra, eum vtique possidere bona, ex quibus restitutio fieri possit, suspicatur, quomodo ergo consuli hoc casu iudici possit quaeritur? Et dubium non est, inquisitum ad patrimonium suum iurato manifestandum compelli, eumque in carcere tam diu detineri posse, donec vires patrimonii, mediante iuramento, indicauerit, arg. Ord. Proc. Saxon. Rec. ad Tit. XXXIX. §. 7. Quando enim de restitutione expensarum inquisitionis agitur, causa, quae hactenus criminalis fuit, nunc degenerat in ciuilem, et inquisitus debitor fit iudicis. Quemadmodum igitur alias secundum citat. §. VII. integrum est creditori, iuratam manifestationem bonorum, in quae executio fieri possit, a debitore suo exigere, ita nil prohibet, quo minus idein fieri quoque possit in casu, si iudex sumtus inquisitionis repeatat, inquisitus vero se in bonis quicquam habere neget, atque ita respondit Fac. Iur. Lips. Iustitiario Groshennersdorffensi in causa inquisitionis contra Samuel Richter, Mens. Aug. c15 15cc xxxix. Würde Samuel Richter nach vorhergehender scharffer Verwarnung vor der schweren Straffe des Meineydes, vermittelst Eydes erhalten, und daß er soviel, als zu-
Bezah-

Bezahlung derer zuerkannten und fol. 129. b. bereits auf 55. Rthlr. moderirten Unkosten ganz oder zum Theil nöthig, voriezo nicht in Vermögen habe, schweren, immassen vor allen Dingen billig geschiehet, so sind solche Unkosten so lange bis gedachter Richter zu einem bessern Vermögen gelanget, weswegen derselbe ebenfalls zu eydlicher Angelobnis anzuhalten, Gerichtswegen zu übertragen. V. R. W.

XLVII.

Si reus in aere nil habeat, iudex sumitus inquisitionis etiam eos, qui condemnato incumbebant, solus ferre tenetur. vid. §. praeced. Quaeritur autem, an etiam Dominus iurisdictionis actuari vel ei, cui iurisdictionem mandauit, sportulas hoc casu exsoluere obligetur? Negatiua videtur verior, quia ad eas in hunc euentum soluendas pacto se dominus iurisdictionis non obstrinxit, aliud vero fundamentum ex quo obligetur, ut pro aliis soluat, non appareat. In primis si actuario aut iurisdictionario certum salarym fuerit promissum, hoc contentus esse debebit, nec ultra illud quicquam exigere a domino iurisdictionis poterit. In causis ciuilibus res dubio caret et Actuarius, si partes litigantes soluendo non sint, a domino iurisdictionis sportulas petere nequit, quae ergo diuersitatis subest ratio, quare in criminalibus non idem obtinere et actuarius aequa ac in ciuilibus, inquisito inope, ex officio expedire debeat. Contrarium tamen intentiam tulit Fac. Iur. Lips. ad requisitionem Regiminis Episcopalis Cizensis in causa I. C. G. contra D. von K. Mens. Octobr. 151000 XL. hoc modo: *Dass Beklagter dem in Actis Inquisitionis R. W. betreffend fol. 150. seqq. sub No. 2. angegebenen baaren Verlag an 9. Rthlr. 23. Gr. 6. Pf. Klägern zu bezahlen schuldig, des letztern übrigens Suchen aber hat nicht statt, er könnte und wollte denn dem fol. 18. b. und 27. b. ihm deferirten, auch fol. 30. b. von ihm acceptirten Haupt-Eyd, und dass er, bey Annahmung der ihm aufgetragenen Reinsdörffer Gerichts-Bestallung, sich gegen Beklagten nicht erklähret, Inquisitions und andere bey denen Reinsdörffer Gerichten vorfallende Sachen, wofür von denen Partheyen keine Unkosten fielen, und sonst ex officio zu verrichten, nach vorgehenden Beklagtens Eиде vor Gefahrde, schweren, so ist der letztere, außer dem angezogenen baaren Verlage die dict. fol. et Vol. sub No. 3. angeseckten und bereits moderirten Gerichts-Gebühren an 24. Rthlr. 19. Gr. ingleichen die sub No. 8. liquidirte Expense, welche auf 3. Rthlr. 8. Gr. billig gemäßigt werden, Klägern zubezahlen*

zahlen pflichtig B. R. W. Censuit igitur laudatus Ordo sportulas, inquisito inope, a Domino iurisdictionis petere posse iustitiam, nisi speciali pacto, quod eas exigere nolit, se obligauerit. Singulares tamen hoc casu se exerebant circumstantiae, quod scilicet dominus iurisdictionis non tantum varias res furtivas, de quarum domino non constabat, fuerat lucratus, sed etiam inquisita nonnulla reliquerat pannicularia, ex quibus ei quodammodo satisfieri poterat, quae forte ratio ad praedictam sententiam, hoc modo ferendam, ansam praebere potuit. An vero, eiusmodi lucro etiam cessante, Dominus iurisdictionis ad sportulas actuario, vel iurisdictionario, in causa inquisitionis, soluendas obligetur, nos certe ex supra adductis rationibus non immerito dubitamus.

XLVIII.

Quodsi igitur bona damnatorum aut plane desint, aut ad sumtus in inquisitionem et executionem factos non sufficient, iudex, ut dictum, eos fert, aliquando tamen subditi iurisdictionales ad eosdem refundendos obligantur, si scilicet vel consuetudine, per praescriptionem legitime introductam, ad illos restituendos obstringuntur, vel pacto et promissione eosdem in se receperunt. Vti apparet ex responso Fac. Iur. Lips. ad requisitionem I. G. K. dato Mens. April. 1515 CC XL1. Ob nun wohl ermehrte Dorffschäften libertatem naturalem vor sich anführen, welche in dubio auch ohne allen Beweß praesumiret wird, bevorab daß dem Anziehen nach in das Amts-Erb-Buch von denen peinlichen Kosten, und daß die Unterthanen solche zu tragen schuldig, nichts zu befinden, gleichwohl ordentlicher Weise dieses ein onus iurisdictionis ist, so diejenigen Obrigkeit, welche das Ius fisci haben und dessen Fructus genießen von selbigen, ohne jemand's zuthun, die peinlichen Unkosten, wenn diese die inquisitio zu ersezzen nicht im Stande, zu übertragen verbunden = = = Dennoch aber und dieweil aus der Gemeinde zu R. Quittungs-Buche, daß die Unterthanen zu B. zum Heerde-Gelde von 8. Octobr. 1670. bis den 15. Febr. 1690. das ihrige beygetragen, also das Amt L. von solcher Zeit an, diesfalls in Possessi kommen, welche es so lange continuiret, bis actus contrarii dargethan werden, durch welche es aus solchen Besitz wieder gesetzet worden, dergleichen jedoch in der zugeschickten facti specie nicht angeführt werden. Vielmehr aus den Amts-Rechnungen fol. 6. sqq. daß erwehnte Unterthanen wenigsten bis Anno

1708.

1708. mit den Beytrag zum peinlichen Unkosten continuiret, starke Vermuthung erwächset. - - So sind oft besagte Dorffschafften zu denen peinlichen Unkosten ihren Anteil bezutragen allerdings verbunden. Qua occasione non inutile erit, quasdam quaestiones de obligatione subditorum pacto vel praecriptione ad expensas inquisitionum obligatorum coronidis loco dissertationis nostrae subnectere.

XLIX.

Primo ergo quaeritur, si simpliciter in se receperint subditi die peinlichen Kosten, an obligentur tantum ad sumptus in torturam et executionem factos, (die zur würcklichen Peinlichkeit verwendet worden) an etiam ad omnes reliquias inquisitionis expensas v. c. pro custodia aut alimentatione reorum, examine testium et inquisiti et id genus alia? DE WERNHER P.IX. Obs. XXII. praeiudicia collegiorum in vtramque partem adducit et quidem Fac. Iur. Lips. et Wittebergens. pro posteriori sententia, quibus addimus enuntiatum laudati Ordinis iuridici Lipsiensis recentius de anno CIO IOCC XL. Mens. Aug. in causa curatoris bonorum Heinrichs Friedrichs von E. contra Vniuersitatem Loebnitzensem, vbi ad requisitionem iusticiarii Loebnitensis ita respondit: Daß Beklagte, des beschenen Einwendens ohngeachtet, sowohl in Christoph Schneiders inquisition, als auch in allen fünftigen Fällen, da delinquenten peinlich bestraffet werden, die sämtlichen peinlichen und inquisitions-Kosten zu tragen schuldig. Additis rationibus: Hiernechst so viel die Haupt-Sache betrifft in dem Vol. sub Δ. fol. 7. befindlichen im Jahr 1655 errichteten Recesse ausdrücklich enthalten, daß die in die Pflege Löbniz gehörige Gemeinden, wenn Delinquenten peinlich zu bestraffen sind, die hierzu erfoderten Unkosten aufzubringen gehalten seyn sollen; unter denen peinlichen Unkosten aber, bewährter Rechts-Lehrer Meinung nach, nicht nur dasjenige, was auf Vollstreckung der zuerkannten Strafe und Execution zu verwenden nöthig, sondern auch die Gerichts-Expensen und alle übrige Inquisitons-Kosten in dubio zu verstehen. Contrarium contra placuit Fac. Iurid. Ienensi in praeiudicio a WERNHERO loc. cit. adducto sequentis tenoris. D. a. u. d. die Gemeinde zu Haselbach in den angezogenen Recesse keinesweges insgemein die Inquisitions-Kosten in denen Fällen, so Leib- und Lebens-Straffe, oder ewige Landes-Verweisung nach sich ziehen, sondern allein die peinlichen Unkosten zu tragen bewilligt, welches Wort auf die

G

sämt-

sämtlichen Inquisitions Kosten nicht gezogen werden mag, sondern allein dasjenige begreiffet, was zur Peinigung oder Execution dem Scharff-Richter gegeben werden muß, und sonst das Henker-Geld genannt wird. Atque pro hac sententia sequentes militare videntur rationes. 1) Quod proprietas verborum non patiatur, vt sub voce, peinliche Unkosten, aliae intelligantur, quam in torturam et executionem factae, (die peinlich sind und auf die Peinlichkeit würdig verwendet worden) vid. cit. sent. Ienens. 2) Si vel maxime etiam haec verba, cui videri possint ambigua, in dubio tamen conuentiones ita interpretari debemus, vt quam minime recedant a iure communi, et per pactum, contra ius commune, se obligasse in dubio nemo praesumitur, et ceteris paribus, secundum ius commune potius, quam contra illud, pronunciandum; obligatio enim, cum facti sit, liquido probanda. 3) Pro libertate naturali, tanquam causa fauorabili, in dubio sententia ferenda, quod autem subditi iurisdictionales expensas criminales refundere teneantur, est contra libertatem naturalem, hinc pactum, per quod istas in se receperunt, strictissimae interpretationis est. Regulariter enim iurisdictionis dominus seu iudex, ob ius fisci, quo fruitur, sumtus criminales fert, eosque cum fructibus iurisdictionis compensat, qui propterea ipsi concessi, vt ex iis expensas in inquisitionem et executionem damnatorum faciendas exsoluere queat, vt expresse dicitur in Glossa ad Weichbild supra §. XLIII. citata.

L.

Affinis quaestio est, si plane ad torturam corporalem vel executionem non perueniatur, sed criminis capitalis accusatus iuramento se purget, et, eo praefito, absolutus, aut inquisitus et tormentis nondum subiectus in custodia morturus sit, an subditi, ad expensas criminales, alias obligati, hoc quoque casu sumtus in inquisitionem hucusque erogatos praestare teneantur? Fluit diadicatio huius controuersiae ex decisione prioris §pho anteced. ventilatae: si enim in dubio pro iure communi et regula potius, quam pro exceptione, pro libertate magis, quam contra eam pronuntiandum; si pacta obligatoria et iuris ac libertatis renunciatiua strictissimae interpretationis, subditi, nisi reus tormentis subiectus, aut criminali poena actualiter affectus sit, ad restitucionem sumtuum non obligantur. Atque hanc sententiam ap-
proba-

probauit supremus Appellationum senatus Dresdensis M. Aug.
ciccccxxxvi. In causa der Gemeinde zu Planckenstein und Conf.
contra Herrn Hans Dietrich von Schönberg. Daß Beklagter das-
jenige, so ihm zu erweisen obgelegen, wie recht, nicht erwiesen, Diesem-
nach derselbe Klägere zu Bezahlung derer libellirten peinlichen Kosten,
oder des so genannten Hencker-Geldes, nebst denen Inquisitions-Ko-
sten (außer denen obbemeldeten Fällen) insonderheit, wenn die Leib-
und Lebens-Straffe an denen Inquisiten nicht exequiret, sondern sel-
bige in Bau, Zucht-Haus oder andern Straffe verwandelt wird, die
Inquisiten vor der Execution verstorben sich loßgeschworen sowohl
in andern Untersuchungs-Fällen, die keine peinliche Straffe nach
sich ziehen, anzuhalten nicht befugt, sondern sich dessen allen bey 70.
Zhl. Straffe zu enthalten schuldig. V. R. W. In contrarium ta-
men respondit Fac. Iur. Lips. Wurcenam versus I. C. Grunewaldo
Mens. Jun. cicccccxlvi. Zum andern und auf die andere Frage
will derselbe belehret seyn, ob oftgedachte Gerichte sich in petitorio
eines befälligen Urtheils zu erfreuen haben möchten? Ob nun wohl
es das Ansehen gewinnen könnte W. S. S. S. W. -- Hier-
nächst, unterschiedener Rechts-Lehrer Meinung nach, wenn Untertha-
nen durch einen rechtsbeständigen Vergleich oder Gewohnheit zu U-
bernehmung derer Peinlichen Unkosten obligiret, solche Verbindlich-
keit nur so dann sich äußert, wenn peinliche Straffe erfolget, und der
Delinquent mit einer Leibes- oder Lebens-Straffe beleget worden,
Anna Dorothea Mahlin hingegen, des ihr imputirten infanticidii wes-
gen, gar nicht gestrafft, sondern, praestito purgatorio, hinwieder di-
mittiret worden --- Dennoch aber und dieweil, außer allen Zweif-
fel --- die Meinung derer, welche unter denen peinlichen Unkosten
nur diejenigen, so eines mit einer Leib- oder Lebens-Straffe belegten
Delinquenten wegen aufgewendete, verstehen, ungegründet, vielmehr
peinliche Unkosten ihre Benennung von dem genere Processus, in
welchem sie aufgewendet nehmlich von den peinlichen oder criminal
Process herleiten, ein criminal- oder Peinlicher-Process aber nicht
nur derjenige heisst, in welchem ein Delinquent zu einer Leibes- oder
Lebens-Straffe condemniret, sondern in welchem nur untersucht,
ob ein solches delictum, das mit einer poena corporis afflictiva
oder capitali zu belegen, begangen, und hierdurch die Natur des
Processus sich nicht ändert, wenn schon wegen Mangel hinlänglicher
indicatorum oder andere Umstände die inculperte Person, entweder

G 2

mit

mit einer gelindern Straffe angesehen, oder zum Reinigungs-Ende gelassen wird, vielmehr dasjenige, was nur gedachte Rechts-Lehrer von den peinlichen Kosten anführen, lediglich auf das so genannte Hencker-Geld zu restringiren - - - so mögten die Gerichte zu Hohburg sich in petitorio eines beyfälligen Urthels wohl zu erfreuen haben.

L I.

Si delicti cuiusdam accusatur reus, quod poena capitali vel corporis afflictiva coerceri omnino nequit, cessare obligationem subditorum, qui alias ad expensas criminales (Peinliche Kosten) obligantur, minus habet dubii, idque iuris et aequitatis esse censuit non tantum supremus prouocationum senatus, in sententia Spho antec. exhibita, sed etiam Facultas Iurid. Lips. ut ex rationibus decidendi responsi, quod subsequens §. sistit, non obscure intelligitur.

L II.

Sed quid, si ab initio quidem leuioris delicti quis fuerit accusatus, postmodum autem grauiora et corporis afflictivam vel capitalem irrogantia emerserint, an subditi ad expensas criminales, alias obligati, ad hos quoque sumtus refundendos poterunt compelli? Separationem esse faciendam et subditos tantum ab eo tempore ad refusionem expensarum teneri, ex quo delictum criminali poena et inquisitione dignum fuit denuntiatum, respondeat Facult. Iur. Lips. Vniuersitati Langeneichstadiensi Mens. Ian. 1542. Zum andern und auf die dritte Frage - - - Ob wohl aus vorangeführten Ursachen - - - d. a. u. d. die Fischerin Anfangs nur wegen verbothenen Bettelns eingezogen worden, welches ordentlicher weise kein Inquisitions-mäßiges Delictum ist, und erst hernach zeit währenden Arrests die beyden übrigen Mishandlungen, als der Ehe- und Uhrphedens-Bruch sich geäußert, gleichwohl ihr, dem Anführen nach, nur bey Inquisiten die Wachen und übrige Unkosten zu bestreiten verbunden, welche eure Obliegenheit, da sie der natürlichen Freyheit zuwider, ohne dies in dubio mehr zu restringiren, als zu extendiren, also auf den Fall, wenn keine formliche Inquisition, sondern eine schlechte Untersuchung angestellet wird, keinesweges zu erstrecken; So seyd ihr die Wachen und Unkosten weiter nicht, als von der Zeit an, da man ein Inquisitions-mäßiges in eurem Dorfe begangenes Verbrechen wider die Fischerin zu untersuchen angefangen, zu tragen pflichtig, da hingegen diejenigen, welche vorher, so lange

ge die Fischerin bloß des Bettelns wegen in Arrest gewesen, verursacht worden, von den übrigen zu separiren und ihr zu deren Erstattung nicht verbunden. A. B. R. W.

§. LIII.

An vero liberati erunt subditi, si poena capitalis, reo quidem dictata, per abolitionem vero a Principe remissa, aut in leuiorem commutata? Negatiua nobis verior videtur, quia factum Principis tertio nocere non debet, cumque iudex habeat ius quaesitum, vi cuius expensas criminales a subditis repetere possit, ipsi hoc per abolitionem interuerti non potuit, nec gratia Principis inquisito exhibita inferre praeiudicium. Atque ita pronuntiavit Fac. Iur. Lips. Loebnitum versus Mens. Aug. 1510CCXL. Additis rationibns: Anbey zur Sache nichts thut, daß in der Schneiderischen Inquisition die Todtes-Straffe in ewigen Bestungs-Bau verwandelt worden, inmaßen genung ist, daß das eingeräumte Verbrechen die Todtes-Straffe wircket, solche auch dem Inquisiten in zweyen unterschiedenen Urtheln wirklich zuerkannt worden, hingen die nachhero erfolgte Verwandlung denen Gerichten nicht praejudiciren, noch die Gnade, so dem Inquisiten angediehen, einem tertio zum Nachtheil gereichen, oder ihm sein ius quaesitum entziehen kan; Überdies das ewige Gefängniß in denen Rechten der Todtes-Straffe gewissermaassen gleich geachtet wird. n. Quamuis diffiteri non possimus contrarium visum fuisse summo Prouocationum consilio in sententia supra §. L. exhibita.

LIV.

Quoties subditi ad custodiendos reos et refundendas expensas criminales obligantur, in subsidium tantum tenentur, si reus in bonis nil habeat, vnde solutio fieri possit, ex quo consequitur, subditos mercedem pro custodia petere ab eo posse, si bona possideat, ex quibus satisfieri iis queat. Vnde Fac. Iurid. Lips. reum in tali casu, ad soluendam mercedem custodum condemnat Mens. Ian. 1500 CC XLII. in causa die Gemeinde zu Wendelstein contra Stenzen in Praefectura Wendelsteinensi pendente ex sequentibus rationibus: Dieweil alle in der Klage - - hiernechst, daß ein Delinquent so zu einer Straffe condemniret wird, alle auf die Inquisition gewandte, und darunter auch die Bachkosten, bezahlen müssen, ausgemachten Rechtens ist, und in gegenwärtigen casu um so viel weniger Zweifel hat, da Beklagter inbeygehenden Inquisitions-

tions-Acten sub B. fol. 59.^b in Abstattung derer verursachten Unkosten ausdrücklich condemniret worden, hingegen, daß flagende Gemeinde die Wachen im Amte Wendelstein ohne Ent-Geld verrichten müssen, solches, wenn es auch gegründet seyn sollte, wenigstens sich nur das Amt zu Nutze machen könnte; Auf dem Fall aber, wenn der Inquisit selbst etwas im Vermögen, wovon er die Unkosten, darin er condemniret worden, bezahlen kan, keinesweges zu appliciren, immassen nicht abzusehen, warum derer Delinquenten Inhaftierung, woren sie durch ihr Verbrechen gerathen, denen Unterthanen zu Lasten gereichen und denenselben die Inquisiten vor die, durch ihre Verschulden, ihnen zugezogene Bemühung und Versäumnis oder davor verlegtes Geld, Abtrag zu thun nicht schuldig seyn sollten. *rc.*

LV.

Igitur subditi, quoties ad restituendos sumtus criminales iudici obligantur, tenentur tantum in subsidium, cuius porro consequens est, quod, si inquisitus cautionem fideiussoriam praestitit, fideiussores ante excutiendi sint, quam subditi, ad restituendas expensas constringi queant. Quem in modum respondit Iustitiario Lengefeldensi Fac. Iur. Lips. Mens. Oct. c. 1000 XLIII. in causa die Gemeinde zu Gruna contra Kruschwitzin und Conf. Dass Anna Regina Kruschwitzin und Johann Kruschwitz in Ansehung der von ihnen Vol. sub N. fol. 26.^b seqq. und 95.^b seqq. gemachten Caution die in Andreen Kruschwitzens inquisition aufgewandte Unkosten abzustatten schuldig, hingegen wird die Gemeinde zu Gruna damit noch zur Zeit billig verschonet. *B. R. W.*

LVI.

Accidit aliquando, vt incolae pagi cuiusdam, Praefecturae Iurisdictioni obnoxii in eum casum tantum, ad restituendos sumtus criminales, pacto obstringantur, si crimen, cuius reus dicitur inquisitus, in vico suo fuerit admissum, qua occasione variae occurserunt controuersiae; inter alia quae situm meminimus: si ob plura delicta reus fuerit incaceratus, quorum nonnulla in vico isto, reliqua alibi perpetrata? Si complex delicti, v. c. adulterii, praestito purgatorio, negauerit crimen? Si delictum alibi coeptum in loco autem isto continuatum et reus ibidem deprehensus et incaceratus fuerit, an et quatenus quaestor a subditis istis iurisdictionibus reluitionem sumtuum petere possit? Singulae hae quaestiones, quomodo in casu Ordini Ictorum Lipsiensium ab

Vniuer-

Vniuersitate Langeneichstadiensi oblati Mens. Ian. c. 1000 XLII.
fuerint decisae, ex sequenti Responso intelligitur. Anfangs auf
die erste und andere Frage seyd ihr bey denen Inquisiten in dem Amt
te Freyburg die Wachen zu verrichten und die Unkosten herzuschussen,
jedoch nur in dem Fall verbunden, wenn die Verbrechen in eurem
Dorffe begangen, und es ist vor einiger Zeit Maria Elisabeth Fi-
scherin, welche unter Freyburger Amts-Jurisdiction in verschiedenen
Dörffern den Betteln nachgegangen, endlich bey euch darüber betre-
ten und zur Hafft gebracht worden. Wobey es sich Zeit wehrenden
ihres Arrests geäussert, daß sie vorhero in dem Amte Schkeudiz de-
rer gesammten Chur-Fürstl. Sächsischen und incorporirten Landen,
nach geleisteten Uhrpheden, verwiesen worden, solchen End aber ge-
brochen, sowohl daß sie mit Adam Glozen, einem Ehemann, in Lich-
ten-Eichstedt Ehebruch begangen, weswegen ihr der Staupen-Schlag
und ewige Landes-Verweisung, Glozen aber, weil er des ihm bey-
gemäßen adulterii nicht geständig, der Reinigungs-End zuerkannt
worden. Und es verlanget von euch das Amt Freyburg, die auf die
wieder ernannte Fischerin geführte Inquisition gewandte sämmtli-
che Kosten, dahero ihr, ob die Verbrechen, wegen welcher die Fische-
rin im angezogenen Urthel bestraft worden, dergestalt beschaffen,
daß ihr zu Erstattung derer auf die Untersuchung gewandten Unko-
sten angehalten werden könnet, des Rechten berichtet zu seyn be-
gehret.

Ob nun wohl, soviel den Ehebruch betrifft, angeführt wird,
daß der Coinquisit, Gloz, solchen noch zur Zeit nicht gestanden, und
wenn derselbe sich, zuerkannten maassen reinigen, und das purgato-
rium ablegen sollte, es davor zuhalten, daß das Verbrechen gar nicht,
also auch nicht in eurem Dorffe, begangen worden, hingegen der Fi-
scherin Bekenntnis ihr vor ihre Person zwar nachtheilia seyn, euch
aber, als tertius, feinesweges praeiudiciren könne; ferrier, was den
Uhrpheden anlanget, da die Fischerin schon vorher hin und wieder in
Sächsischen Landen sich eingefunden, und daselbst gebettelt, daß sie
solchen End, schon ehe sie in euer Dorff gekommen, gebrochen, und
das Delictum consummiret, mithin diese fractio Vrphedae ebenfalls
vor ein solch Verbrechen, so in Langen-Eichstedt begangen worden.
Feinesweges zu halten, es das Ansehen gewinnen mögte. D. a. u.
d. die Fischerin, wegen des gestandenen Ehebruchs, mithin eines in
Langen-Eichstedt begangenen Verbrechens, in Inquisition gerathen,
und

und bestraft wird, daben aber nicht zu erfordern, daß sie außer ihren Bekenntniß des Delicti überführt werde, oder der Complex des selben gleichfalls geständig sey, vielmehr ihres Orts, das gestandene Verbrechen vor wahr und wücklich begangen zu achten, immassen des Coinquisiten Confession, tanquam certitudo corporis delicti, nur in dem Falle, wenn der Delinquent mit einer Todtes-Strafe zu belegen, außer dem aber zu weiter nichts erfodert wird, den Urapheden hingegen die Fischerin in eurem Dorffe ebener maassen gebrochen, und dieses, ob schon zuvor bereits angefangene Delictum, bey euch continuiret, und dadurch, daß sie in Langen-Eichstedt, einem Chur-Fürstlich-Sächsischen Dorffe ihrem geleisteten Ende zu wider sich betreten lassen, daselbst gleichfalls begangen, so seyd ihr die Wachen bey ermeldter Fischerin zuthun schuldig gewesen, möge euch auch die auf die wider sie angestellte Inquisition gewandte übrige Unkosten dem Amtre Freyburg zu erstatten, keinesweges entbrechen.

Zum andern und auf die dritte Frage wollet ihr belehret seyn, ob nicht, wenn nur eines von denen in voriger Frage ermeldten beyden delictis, vor ein solches geacht werden sollte, so in eurem Dorffe begangen sey, und weshalber ihr die Wachen zu verrichten, sowohl den übrigen Aufwand zu bestreiten hättest, wenigstens eine separation zu machen, und ihr nicht die sämtlichen Unkosten, sondern dieselben nur pro rata, wegen des zu Langen-Eichstedt committirten Verbrechens zu tragen schuldig, und wie diesfalls, die Repartition zu machen.

Ob nun wohl aus vorangeführten Ursachen beyde Verbrechen, weswegen der Fischerin die ewige Landes-Verweisung und der Staupen-Schlag zuerkannt worden, im Dorffe Langen-Eichstedt allerdings vollbracht sind, auch allenfalls genug seyn würde, wenn nur eines von beyden in eurem Dorffe committiret, immassen auch sodann die Fischerin eine Inquisitin wäre, welche ein Verbrechen in Langen-Eichstedt begangen, bey dergleichen Delinquenten aber, wie in der facti specie angeführt wird, ihr die Wachen zu verrichten und die Unkosten zubestreiten schlechterdings gehalten, mithin, wenn auch wegen anderer Verbrechen die Inquisition zugleich mit wider die Fischerin vollführt worden, euch dieses zu keiner Erleichterung derer schuldigen Inquisitions-Kosten dienen würde ic.

* * *

57

POLITISSIMO
DOMINO RESPONDENTI
AUDITORI SVO SOLERTISSIMO
AMICO AESTVMATISSIMO

P R A E S E S

S A L V T E M

Haec tenus inter eos me profiteri licuit, qui doctrinae Tuae iecerunt fundamenta, nunc vltimam quoque manum aedificio eruditionis Tuae admouere mibi datur, qui enim hucusque diligentiam et in comparanda iuris scientia industriam mibi et omnibus, quorum institutione usus es, approbasti, nunc iucundi pariter ac perutilis argumenti dissertatione, meo sub moderamine, studiis Tuis colophonem imponis. Sed nolo in laudes Tuas excurrere, nec studium verae laudis ulterius sectandum Te hortari, sicut enim praecone non indiges, ita nec calcaribus habes opus. Quamobrem nihil addo, praeterquam quod ex Academia nostra discedentem sincero hoc prosequar voto, ut quem Lipsia egregiis ornatum dotibus iam dimittit, eundem patria charissima

H sibi

sibi in posterum profuturum fausto omne excipiatur. Ego sane de felici rerum Tuarum successu prospera quaevis auguror, nec vanum me esse augurem facile praevideo certo confisus fore, ut quam alacritatem in literariis ostendisti studiis, eam et in foro rebusque agendis explicaturus sis. Honorem, industria et doctrina apud omnes bonos Tibi partum, Supremus rerum Moderator nouis indies accessionibus augeat, Teque uberrimum laborum Tuorum fructum capere iubeat, ita fiet, ut praemia, quae industria Tua meretur, quantocius gratulari Tibi queamus dulcissimos. Quod reliquum est, quantum in me erit, omni amoris et amicitiae genere absentem quoque prosequi non intermittam, ut vero Tua vicissim in me benevolentia perpetua sit, enixe rogo. Dab. Lips. III. Nonar. April. c Ios Iccc XLV.

Coll. dsc. A. 284, msc. 16